

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Accountantsverslag 2023

Provincie Utrecht

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.
21 mei 2024

 Aanbiedingsbrief Onze kernboodschappen Onze conclusies Uitkomsten controle 2023 Jaarverslag Speerpunten Vooruitblik Onze samenwerking Bijlagen

Aanbiedingsbrief

Provincie Utrecht
T.a.v. Provinciale Staten
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT

21 mei 2024

Referentie: NLE00023894.1.1

Geachte Statenleden,

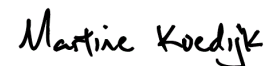
Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat wij hebben opgesteld in het kader van onze opdracht om de jaarrekening 2023 (de 'jaarrekening') van de provincie Utrecht te controleren. We hebben de controle uitgevoerd in overeenstemming met ons auditplan van 9 februari 2024.

Ons accountantsverslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit onze controle van uw jaarrekening.

Het verslag is besproken met uw ambtelijke organisatie en Gedeputeerde Staten. Wij bespreken de inhoud van dit verslag tijdens de vergadering van de Financiële Audit Commissie op 29 mei 2024. Hebt u in de tussentijd nog vragen, neemt u dan gerust contact met ons op.

Wij bedanken u en uw medewerkers voor de medewerking tijdens onze controle.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. M.J.A. Koedijk RA RE
partner

*PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam
T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl*

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop) voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

 Aanbiedingsbrief **Onze kernboodschappen** Onze conclusies Uitkomsten controle 2023 Jaarverslag Speerpunten Vooruitblik Onze samenwerking Bijlagen

Onze kernboodschappen

In dit hoofdstuk hebben we onze kernboodschappen samengevat.

01

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen**
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Onze kernboodschappen

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven

Wij hebben onze accountantscontrole van de jaarrekening 2023 van de provincie Utrecht afgerond. Wij hebben een goedkeurende controleverklaring op het aspect getrouwheid verstrekt. Hierbij nemen wij (naast de standaard benadrukking van de WNT) nog een benadrukkingsparagraaf op ten aanzien van de onrechtmatigheden die zijn opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording (deze overschrijden namelijk de door de Staten vastgestelde verantwoordingsgrens van €7,08 miljoen). Daarnaast hebben wij een goedkeurend oordeel over de rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties van specifieke uitkeringen verstrekt. Dit alles onder voorbehoud dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de Provinciale Staten ('PS'). Verder hebben we geen indicaties van [fraude en/of niet-naleving](#) van wet- en regelgeving.

Voor het eerst maakt de rechtmatigheidsverantwoording deel uit van de jaarrekening

- Het college heeft een verantwoording over rechtmatigheid opgesteld in de jaarrekening. Hieruit blijkt dat de geconstateerde onrechtmatigheden met name betrekking hebben op de naleving van aanbestedingsrichtlijnen (€0,6 miljoen) en afwijkingen van de begroting die niet rechtmatig zijn (begrotingsonrechtmatigheid €29,3 miljoen bedrag).
- Het college concludeert dat de baten, lasten en balansmutaties over 2023 niet rechtmatig tot stand zijn gekomen, omdat de afwijkingen in totaal groter zijn dan de door u vastgestelde verantwoordingsgrens van €7,08 miljoen.
- Met name de nieuwe landelijke spelregels rondom begrotingsrechtmatigheid zorgen voor omvangrijke onrechtmatigheden (totaal €29,3 miljoen). Alle overschrijdingen van programma's en investeringskredieten zijn hierbij onrechtmatig (totaal €8,6 miljoen). Bij onderschrijdingen van de begrote baten en lasten en overschrijdingen van de begrote baten is dit onrechtmatig als dit niet tijdig is gemeld aan de Staten (totaal €20,7 miljoen).

Deze afwijkingen van de begroting telden in vorige jaren vaak niet mee in de totale fouten en onzekerheden in de accountantscontrole. Door een aanpassing van de landelijke kadernota rechtmatigheid is dit in 2023 gewijzigd.

- In de financiële verordening zijn afspraken gemaakt tussen college en Staten wanneer afwijkingen van de begroting als 'acceptabel' worden aangemerkt (wat betekent dat de formele onrechtmatigheid past binnen deze afspraken). In totaal is van de begrotingsonrechtmatigheden €8,6 miljoen als acceptabel aangemerkt.
- In de paragraaf bedrijfsvoering zijn de onrechtmatigheden boven de rapporteringsgrens van €250.000 door het college adequaat toegelicht. De informatie in de paragraaf voldoet aan de vereisten.
- Onze conclusie is dat de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening een getrouw beeld geeft. Hiertoe hebben wij diverse controlewerkzaamheden verricht met betrekking tot het voorwaardencriterium, begrotingsrechtmatigheid en M&O. Hieruit komen geen aanvullende bevindingen.

Een rustig jaar in Hart van de Heuvelrug

In 2023 zijn er beperkt ontwikkelingen geweest in de provinciale grondexploitaties (als onderdeel van het programma Hart van de Heuvelrug). De verwachte financiële uitkomst van de Woonwijk VBS laat een stabiel beeld zien en voor Sortie 16 is een kleine voorziening van €0,1 miljoen gevormd als gevolg van het aanpassen van het woonprogramma. Met het ministerie van Defensie is een akkoord bereikt over de vergoeding van de kosten van de PFAS-sanering van de Woonwijk VBS. Deze wordt bekostigd door het ministerie en uitgevoerd door de provincie.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen**
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Onze kernboodschappen

Positief resultaat over 2023, financiële positie is goed

Het resultaat voor reservemutaties is €45,9 miljoen negatief (begroot €72,7 miljoen negatief). Na de verrekening met de reserves is over 2023 een positief resultaat behaald van €13,4 miljoen (begroot €6,1 miljoen negatief). Het positieve resultaat wordt deels verklaard door vertragingen (onder andere door capaciteitstekort) en het doorschuiven van de toekenning van subsidies naar 2024 (onder andere doordat subsidieaanvragen in 2023 niet meer verleend konden worden). In de jaarrekening is per programma een toelichting op de belangrijkste afwijkingen van de begroting opgenomen. De financiële positie (wendbaarheid/weerbaarheid) van de provincie Utrecht is goed. Er is hierbij voldoende weerstandscapaciteit beschikbaar om de provinciale risico's te dekken.

De provincie Utrecht is per 1 januari 2024 overgegaan naar SAP S/4 HANA

Op 1 januari 2024 is de financiële administratie overgegaan naar SAP S/4 HANA. De overgang heeft qua systeem nog geen invloed gehad op de jaarrekeningcontrole 2023, maar zal wel het boekjaar 2024 raken. Op dit moment zijn wij bezig met de controle van de dataconversie. De uitkomsten zullen wij in onze boardletter in 2024 aan u rapporteren.

Verder investeren in kwaliteit proces jaarrekeningcontrole noodzakelijk

Vanaf de start van onze controle 2023 (rond de zomer) is de gezamenlijke insteek geweest om een soepeler proces van de jaarrekeningcontrole te realiseren. Hiertoe hebben we de contacten met bedrijfsvoering, team AO/IC en CCO aangescherpt. Diverse afstemmomenten en het naar voren halen van controlewerkzaamheden hebben geholpen om de kwaliteit van de jaarrekeningcontrole op onderdelen te verbeteren (onder andere grondexploitaties is tijdig en meer compleet aangeleverd en er is veel aandacht besteed aan het gecoördineerd oppakken van de SiSa-regelingen).

We zien daarbij dat de samenloop van diverse nieuwe medewerkers in financiële functies en de implementatie van het nieuwe financiële systeem gevolgen hebben gehad op het controleproces (onder andere kwaliteit en tijdigheid oplevering). De doorlooptijd van de jaarrekeningcontrole is te lang, zeker waar de oplevering van bepaalde onderdelen van het jaarrekeningdossier van onvoldoende kwaliteit is. Hier is het halen van efficiencywinst mogelijk en noodzakelijk. Wij hebben hiertoe enkele [waarnemingen](#) gedaan. Na de afronding van onze controle evalueren we het proces met de organisatie om gezamenlijk verbeterpunten te identificeren voor het komende jaar.

Jaarverslag bevat veel informatie, leesbaarheid kan worden vergroot

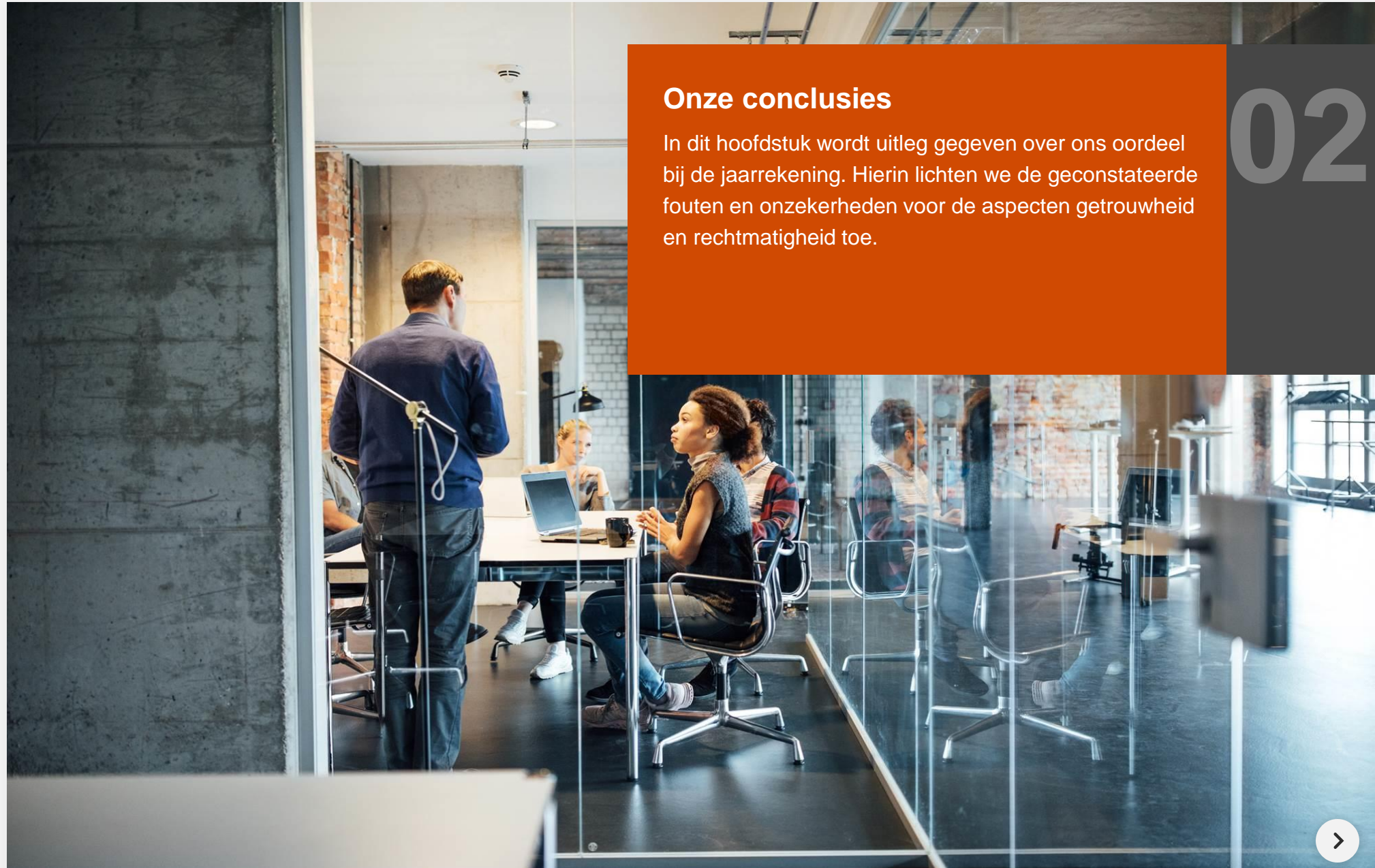
- De jaarrekening en het jaarverslag zijn met elkaar verenigbaar.
- In het jaarverslag is veel informatie opgenomen, onder andere met infographics en een stoplichtenmodel per programma en beleidsdoel
- Het jaarverslag is erg omvangrijk en op aspecten kan de leesbaarheid worden vergroot (onder andere beknopter maken van de teksten, keuzes maken welke beleidsdoelen nader worden toegelicht).
- De commissie Janssen heeft tussentijds enkele adviezen toegelicht aan de FAC (en zal binnenkort haar advies aanbieden aan Provinciale Staten) om de informatiewaarde en leesbaarheid van de planning en controlproducten te verbeteren. Wij onderschrijven deze adviezen en begrijpen dat deze komend jaar verder opgepakt gaan worden.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies**
- Rechtmatigheid
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Onze conclusies

In dit hoofdstuk wordt uitleg gegeven over ons oordeel bij de jaarrekening. Hierin lichten we de geconstateerde fouten en onzekerheden voor de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid toe.

02

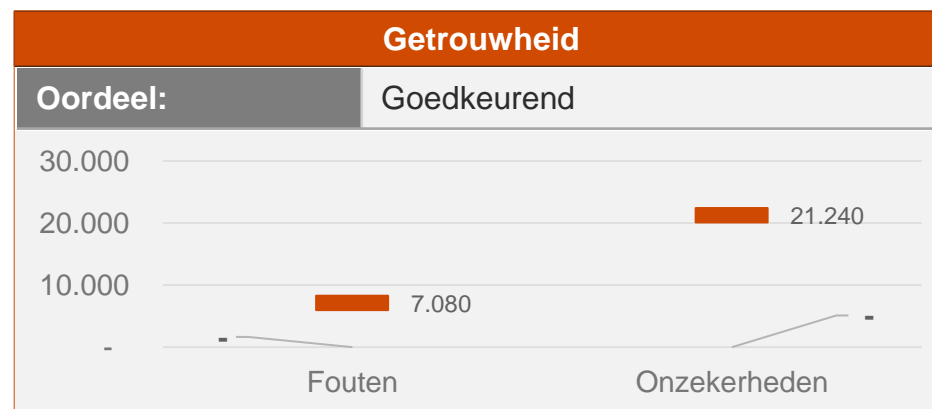
- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- **Onze conclusies**
- Rechtmatigheid
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Onze conclusies

Ons oordeel bij uw jaarstukken 2023 is goedkeurend

Uw jaarrekening geeft een getrouw beeld

Wij hebben onze accountantscontrole van de jaarrekening 2023 van de provincie Utrecht afgerond. Wij verstrekken een goedkeurende controleverklaring op het aspect getrouwheid onder het voorbehoud dat de jaarrekening ongewijzigd wordt vastgesteld door de Provinciale Staten. Wij hebben hier wel een benadrukkingsparagraaf opgenomen voor de WNT (conform voorgaande jaren voor de anticumulatie) en een benadrukkingsparagraaf ten aanzien van de geconstateerde onrechtmatigheden in de rechtmatigheidsverantwoording. Conform landelijke voorschriften wordt deze opgenomen wanneer de (niet geaccepteerde) onrechtmatigheden de verantwoordingsgrens overschrijden.

■ = absoluut bedrag fouten of onzekerheden x €1.000

■ = door u vastgestelde goedkeuringstolerantie x €1.000

Rechtmatigheid specifieke uitkeringen

Wij hebben in onze controleverklaring ook een goedkeurend oordeel verstrekt over de rechtmatigheid van de baten en lasten alsmede balansmutaties met betrekking tot de [specifieke uitkeringen](#).

Fouten en onzekerheden geconstateerd in relatie tot getrouwheid

In totaliteit hebben we twee controleverschillen geconstateerd in relatie tot getrouwheid, waarvan er twee zijn gecorrigeerd. Dit betrof een correctie in de voorziening grondexploitaties en daarnaast verschillende aanpassingen van de niet uit de balans blijkende verplichtingen (die niet volledig waren weergegeven in de eerste versie van de jaarrekening met uiteindelijk grote afwijkingen). Er resteren geen ongecorrigeerde controleverschillen.

Overige informatie in uw jaarverslag is consistent met uw jaarrekening

Als accountants zijn wij ervoor verantwoordelijk dat wij in onze controleverklaring verslag uitbrengen over de overige informatie die in het jaarverslag is opgenomen. De overige informatie omvat uw verslag op Hoofdpijnen, Programma's, Overzicht overhead en Algemene middelen, de paragrafen en de bijlagen. Wij hebben geen materiële inconsistenties, materiële onjuistheden en/of omissies opgemerkt in de informatie die op grond van het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) moet worden verstrekt.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies

Rechtmatigheid

- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Rechtmatigheidsverantwoording

Onze beoordeling van de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording

De provincie heeft rechtmatigheidsverantwoording goed voorbereid

Met ingang van 2023 wordt de laatste stap in de vernieuwing van het BBV gezet. Gedeputeerde Staten waren al staatsrechtelijk en bestuurlijk verantwoordelijk voor de rechtmatigheid en leggen vanaf deze jaarrekening voor het eerst zelfstandig verantwoording af over de financiële rechtmatigheid van de baten, lasten en balansmutaties. Waar voorheen een externe accountant een oordeel vormde over de rechtmatigheid en hierover verslag uitbracht, heeft het college nu zelf een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen in de jaarrekening. Vanaf 2022 is de organisatie actief bezig geweest met de inrichting van de rechtmatigheidsverantwoording. Hierbij is er landelijk nog lang veel onduidelijkheid geweest over aan te passen kaderstelling, de wijze van controle e.d.

Als uw accountant hebben wij de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording meegewogen in ons oordeel over de jaarrekening als geheel (indirect oordeel over de rechtmatigheid).

Rechtmatigheidsbevindingen overschrijden door de Staten vastgestelde verantwoordingsgrens van €7,08 miljoen

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij de getrouwheid van uw rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld en geconstateerd dat de toelichting toereikend is. Het college heeft onrechtmatigheden boven de verantwoordingsgrens van €7,08 miljoen geconstateerd. Hiermee is in de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening door het college geconcludeerd dat de in de jaarrekening 2023 verantwoorde baten, lasten en balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen. De belangrijkste bevindingen betreffen hierbij de naleving van de (Europese) aanbestedingsrichtlijnen (€0,6 miljoen) en de onrechtmatige afwijkingen van de begroting ad €29,3 miljoen (begrotingsrechtmatig-

heid). In de rechtmatigheidsverantwoording en de paragraaf bedrijfsvoering is een nadere toelichting op de onrechtmatigheden opgenomen.

Rechtmatigheidsverantwoording is met name tot stand gekomen op basis van uitgevoerde VIC-werkzaamheden

De provincie Utrecht heeft, om te komen tot de rechtmatigheidsverantwoording, een mix gehanteerd van enerzijds het uitvragen van onrechtmatigheden in de organisatie en anderzijds het uitvoeren van verbijzonderde interne controles (VIC-werkzaamheden). Als accountant hebben wij de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording vastgesteld. Hiertoe hebben wij kennisgenomen van het VIC-plan en de uitgevoerde VIC-werkzaamheden en van de algemene beheersingsmaatregelen. Om de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording vast te stellen hebben wij de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- vastgesteld dat de rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld conform de kadernota rechtmatigheid 2023;
- vastgesteld dat de VIC-werkzaamheden conform het plan zijn uitgevoerd op de onderdelen van het voorwaardencriterium en/of detailwerkzaamheden op de juistheid en volledigheid van het begrotingscriterium en ten aanzien van Misbruik & Oneigenlijk gebruik (M&O);
- aansluiten van de gerapporteerde afwijkingen (fouten en onduidelijkheden) met de onderliggende administratie;
- deelwaarnemingen op het voorwaardencriterium en begrotingscriterium en beoordeling inrichting M&O.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies

Rechtmatigheid

- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Rechtmatigheid

Onze beoordeling van de getrouwheid van de rechtmatigheidsverantwoording

Toelichting op voorwaarden criterium

Uit de verrichte interne controles op het voorwaarden criterium zijn bevindingen gebleken ten aanzien van de naleving van Europese aanbestedingsrichtlijnen (totaal €0,6 miljoen). Dit betreffen in totaal vijf dossiers waar sprake is van onrechtmatigheden. De omvang van de bevindingen is in verhouding tot andere organisaties vrij beperkt. Daarnaast constateren wij dat door de provincie Utrecht de afgelopen jaren diverse interne en juridische controles zijn uitgevoerd op dossiers, die ook weer gebruikt zijn om de bewustwording in de organisatie verder te vergroten. Dit is daarmee een positieve ontwikkeling.

Toelichting op M&O

Uit de interne toetsing op het M&O-criterium komen geen bevindingen naar voren. Uit onze controle komen ook geen andere signalen rondom de naleving van het M&O-beleid.

Toelichting begrotingsrechtmatigheid

Op basis van de landelijke kadernota rechtmatigheid zijn met ingang van 2023 alle overschrijdingen van door de Staten vastgestelde lasten per programma of beleidsdoel (dit hangt af van het autorisatieniveau) en investeringskredieten als onrechtmatig aan te merken. Voor onderschrijdingen van de lasten en overschrijdingen c.q. onderschrijdingen van de begrote baten geldt dat dit onrechtmatig is als afwijkingen niet tijdig gemeld zijn aan de Staten. Hierbij is melden voldoende, een begrotingswijziging is niet noodzakelijk. Met de wijziging van de kadernota is ook de weging van dergelijke begrotingsafwijkingen gewijzigd. Waar de accountant in het verleden op basis van de toen geldende regelgeving eventuele afwijkingen vaak niet meetelde in het oordeel, dient het college bovengenoemde afwijkingen van de begroting als onrechtmatig aan te merken en mee te wegen in het oordeel van de rechtmatigheidsverantwoording.

In de financiële verordening (artikel 8C) zijn daarbij wel afspraken gemaakt tussen het college en de Staten over welke onrechtmatige afwijkingen als 'acceptabel' worden aangemerkt. Bijvoorbeeld als tegenover de overschrijding, direct gerelateerde inkomsten de overschrijding compenseren of als sprake is van een open-einde regeling. Voor deze acceptabele afwijkingen geldt dat hier geen uitgebreide toelichting in de rechtmatigheidsverantwoording plaatsvindt, maar verwezen wordt naar de reguliere toelichting op de afwijkingen tussen begroting en realisatie in de programma's. In de financiële verordening van de provincie Utrecht is opgenomen dat het autorisatieniveau van de Staten in de basis ligt op programmaniveau of beleidsprogrammaniveau. Dit maakt dat het niet helemaal duidelijk is op welk niveau dit toegepast moet worden voor het bepalen van de begrotingsrechtmatigheid. Door het college is gekozen voor het op het niveau van beleidsdoel (beleidsprogramma) uitvoeren van een analyse en ook op dat niveau de onrechtmatigheden te bepalen. Wij kunnen hier voor 2023 mee instemmen. Wel adviseren wij om de financiële verordening hier in 2024 op aan te passen om deze invulling ook formeel vast te stellen.

Door het college c.q. de organisatie is een interne analyse uitgevoerd op de begrotingsrechtmatigheid. Hieruit komt een totaal van €29,3 miljoen aan onrechtmatigheden (deze zijn betrokken bij het oordeel van de rechtmatigheidsverantwoording). Hiervan is €8,6 miljoen als acceptabele afwijkingen aangemerkt en €20,7 miljoen als niet acceptabele afwijkingen. De niet acceptabele afwijkingen zijn verder toegelicht in de rechtmatigheidsverantwoording. Wij hebben vastgesteld dat de toelichting inzake begrotingsrechtmatigheid voldoet aan de vereisten van het BBV.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies

Uitkomsten controle 2023

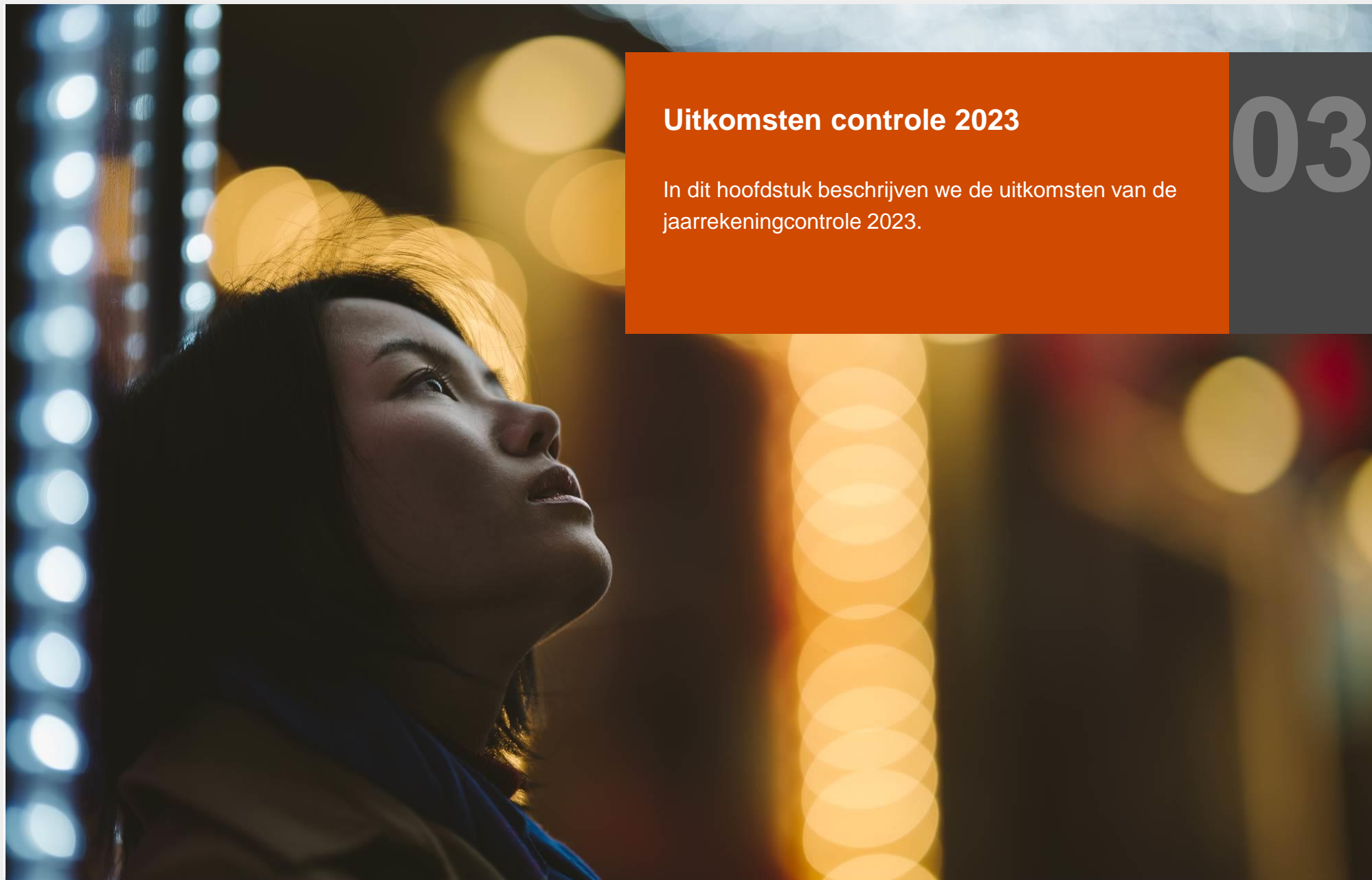
- Hart van de Heuvelrug
- Specifieke dossiers
- Schattingen
- Fraude en wet- en regelgeving
- Update interne beheersing

- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Uitkomsten controle 2023

In dit hoofdstuk beschrijven we de uitkomsten van de jaarrekeningcontrole 2023.

03

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023

Hart van de Heuvelrug

- Specifieke dossiers
- Schattingen
- Fraude en wet- en regelgeving
- Update interne beheersing
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Hart van de Heuvelrug

Een voorziening gevormd voor de financiële risico's, defensie bekostigt de PFAS-sanering Woonwijk VBS

Een stabiel beeld voor de Woonwijk Vliegbasis Soesterberg (VBS), Sortie 16 laat een lichte verslechtering zien

In 2023 heeft de provincie twee lopende grondexploitaties, Woonwijk VBS en Sortie 16. Grondexploitatie Woonwijk VBS laat per eind 2023 een stabiel beeld zien in het eindresultaat (€31,7 miljoen positief) ten opzichte van voorgaand jaar (€31,5 miljoen positief). Het bouwprogramma van Sortie 16 is aangepast. Meer betaalbare en duurzame woningen leiden tot een negatief eindresultaat van €0,1 miljoen (2022: €0,6 miljoen positief).

De verliesvoorziening is gecorrigeerd voor €1,2 miljoen

In de conceptjaarrekening 2023 was een verliesvoorziening Hart van de Heuvelrug gevormd van €1,3 miljoen. Voor een klein deel bestaat dit uit de voorziening van de negatieve eindwaarde van Sortie 16 (€0,1 miljoen).

Voor €1,2 miljoen is deze voorziening gevormd op basis van geïdentificeerde risico's met een kans van optreden van boven de 50%. Dit is niet conform de verslaggevingsregels van het BBV. Om deze reden is de voorziening met €1,2 miljoen gecorrigeerd.

Ministerie van Defensie bekostigt de sanering PFAS in Woonwijk VBS

In 2023 bereikten het Rijk en de provincie overeenstemming over de kostenvergoeding bij de sanering van PFAS uit de Woonwijk VBS. Het Rijk bekostigt de sanering die door de provincie zal worden uitgevoerd. Een saneringsplan wordt momenteel opgesteld, de uitvoering zal vanaf 2025 plaatsvinden. De bijdrage van het ministerie is €23,5 miljoen en is in 2024 overgemaakt naar de provincie. Op basis van de overeenkomst zijn de eventuele meerkosten van de sanering voor rekening van de provincie.

De administratieve verwerking van de bijdrage wordt apart gehouden van de grexen. De reden hiervoor is dat de sanering van de PFAS een bodem-gerelateerde aangelegenheid is, die ook uitgevoerd had moeten worden als er geen woonwijk gerealiseerd zou worden. Daarnaast loopt de sanering nog vele jaren door nadat de grondexploitaties naar verwachting al afgesloten zijn. De bijdrage vanuit het ministerie wordt in 2024 verantwoord onder de vooruitontvangen bedragen. Wij hebben de verwerkingswijze beoordeeld en akkoord bevonden.

De oprichting van de nieuwe BV zal in 2024 worden gerealiseerd

De provincie Utrecht is van plan om de woningbouwopgaven in de provinciale grondexploitaties (Sortie16, Woonwijk VBS (inclusief kavels Westflank)) in een externe organisatie te beleggen. De oprichting van een B.V. is in voorbereiding en wordt naar verwachting in de loop van 2024 afgerond. Wij hebben onze observaties op basis van de conceptstukken gedeeld in onze boardletter.

Op dit moment zijn er geen nieuwe ontwikkelingen die we kunnen melden. We zullen in ons auditplan en boardletter 2024 een update geven over de stand van zaken rondom de oprichting van de nieuwe B.V.

Opleverproces grondexploitaties is beter beheerst

In samenwerking met de organisatie zijn we vroeg in het controleproces gestart met de controle van de grondexploitaties. Diverse afstemmomenten en actieve betrokkenheid van het management hebben geholpen om de controle soepel te laten verlopen en de doorlooptijd te verkorten. De werkwijze voor de grondexploitaties is een goed voorbeeld dat we kunnen meenemen voor dossiers waar de controle nog niet soepel verloopt.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023

Hart van de Heuvelrug

- Specifieke dossiers
- Schattingen
- Fraude en wet- en regelgeving
- Update interne beheersing

- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Hart van de Heuvelrug

Wij hebben de inschattingen van de grondexploitatie Hart van de Heuvelrug beoordeeld

De parameters bewegen van optimistisch naar evenwichtig

Aan de schattingen van de grondexploitaties liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. De parameters voor de grondexploitaties zijn evenwichtig bepaald:

- De gehanteerde programmering is gebaseerd op regionale marktonderzoeken, de verwachte groei in de regio en de verwachte verder toenemende vraag naar bouwkavels in de regio.
- Conform vorige jaren zijn geen rentelasten doorgerekend in de grondexploitatie. Dit is conform het BBV, aangezien de provincie Utrecht geen externe financiering kent.
- De geraamde kosten en opbrengsten zijn in beide grondexploitaties geactualiseerd. Voor de Woonwijk VBS is het beeld aan zowel de lasten- als de kostenkant stabiel ten opzichte van 2022. Voor Sortie 16 zijn aanvullende kosten voor duurzaam bouwen opgenomen, waardoor het project in totaal met €0,7 miljoen verslechtert.
- In de grondexploitaties is gerekend met 2,5% voor kostenstijgingen en 2,0% voor de opbrengstenstijgingen voor de komende jaren. De kosten-inschattingen zijn geactualiseerd naar het prijspeil per 1 januari 2024. De inschattingen in 2023 zijn evenwichtig.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023

Hart van de Heuvelrug

Specifieke dossiers

Schattingen

Fraude en wet- en regelgeving

Update interne beheersing

Jaarverslag

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

Toelichting specifieke dossiers

Onze observaties bij uw specifieke dossiers

Nieuw systeem voor subsidies in 2023 in gebruik genomen

In 2023 is de provincie Utrecht overgestapt naar een nieuw subsidiesysteem, SAP CRM. Wij hebben onze bevindingen ten aanzien van de IT-beheersing in een eerder stadium met de organisatie gedeeld. Door tekortkomingen in de IT-omgeving van SAP CRM kan de organisatie (en indirect wij als accountant) nog niet steunen op de in de systemen ingerichte controles. Om als organisatie de stap te zetten naar een meer datagedreven interne beheersing is het belangrijk om de IT-bevindingen (General IT Controls) op te volgen. Voor de verwerking van de verstrekte subsidies is een onderscheid gemaakt tussen de exploitatiesubsidies en projectsubsidies, dit is in lijn met het BBV. Wij hebben (met gegevensgerichte werkzaamheden) vastgesteld dat de subsidielasten juist en volledig zijn verwerkt in de jaarrekening. Wel lezen we in het jaarverslag dat er regelmatig sprake is geweest van vertragingen in het toekennen van subsidies in 2023.

De decentrale werkwijze voor de niet in de balans opgenomen verplichtingen leidt tot een onvolledig inzicht

Net als in de afgelopen jaren hebben we voor 2023 geconstateerd dat de initiële onderbouwing voor de niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen niet aansluit op de onderliggende brondocumentatie en contracten niet juist en volledig waren gepresenteerd. De oorzaak zit in het decentraal bijhouden van verplichtingen bij de domeinen. De eerste stappen qua verbetering van het proces bij de provincie Utrecht zijn genomen door onder andere de beschikbaarheid van een contractenregister. Deze wordt echter nog niet consistent toegepast in de organisatie. Daarnaast ontbreekt een centrale controle op de juistheid c.q. volledigheid van de niet uit de balans opgenomen verplichtingen.

Hierdoor is het verkrijgen van een volledig beeld en het controleren van de niet in de balans opgenomen verplichtingen een tijdrovende klus. Ons advies is om de organisatie aan te moedigen om de contracten op consistente wijze in het contractenregister vast te leggen, en ook meerjarige contracten op te nemen in de verplichtingenadministratie.

Consequente vastlegging van prestatielevering

In oktober 2022 is door de provincie Utrecht een beleidslijn opgesteld voor verdere verbetering van de primaire vastlegging rondom de prestatieakkoordverklaring. Daarnaast wordt aandacht gevraagd in de organisatie omtrent de vastlegging hiervan en vindt een toets door Team AO/IC plaats. We zien de effecten hiervan echter nog niet geheel terug in de controle van 2023. In lijn met de afgelopen jaren is bij de controle op inkoopkosten en materiële vaste activa naar voren gekomen dat de primaire registratie van de prestatielevering niet altijd op consequente wijze wordt vastgelegd. Van de geselecteerde investeringen en inkopen moest voor enkele gevallen teruggegaan worden naar vastleggingen van medewerkers binnen het primaire proces.

Wij adviseren om de beleidslijn rondom prestatielevering te verfijnen en hierbij een duidelijke keuze te maken bij welke onderdelen/boven welke omvang het vastleggen van een prestatielevering (inclusief onderbouwing) in het financiële systeem verplicht is (inclusief het tussentijds toetsen van de naleving van dit beleid). Op basis hiervan kan ook worden bepaald welke onderdelen hierdoor niet verplicht worden vastgelegd en kan hier door steekproeven achteraf worden vastgesteld of hier nog bevindingen naar voren komen (advies om deze elk kwartaal uit te voeren om tijdig bij te kunnen sturen).

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023

Hart van de Heuvelrug

Specifieke dossiers

Schattingen

Fraude en wet- en regelgeving

Update interne beheersing

Jaarverslag

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

Schattingen

De schattingen van het college nader uitgelicht

Bij het opstellen van de jaarrekening moet het college belangrijke boekhoudkundige schattingen, beoordelingen en aannames toepassen en toelichten. Wij hebben de belangrijkste schattingen, beoordelingen en aannames die door het college zijn gedaan beoordeeld en concluderen dat deze zijn gebaseerd op passende

bewijsstukken en goed uitgebalanceerde overwegingen. Onderstaande tabel bevat een overzicht van onze bevindingen met betrekking tot die schattingen en oordelen.

Schatting	Waarde (x €1 miljoen)		Oordeel		Opmerkingen
	2023	2022	2023	2022	
Afschrijvingen van materiële vaste activa	30,8	27,1	●	●	Het activabeleid van de provincie ligt ten grondslag aan de wijze van afschrijven op de materiële vaste activa. De geldende afschrijvingstermijnen voor investeringen in 2023 zijn in lijn met de Nota Investeren, Waarderen en Exploiteren. De gehanteerde afschrijvings-percentages zijn gebruikelijk in de sector.
Waardering debiteuren en overige uitzettingen	11,9	11,8	●	●	De waardering van deze posten is adequaat bepaald.
De waardering van de grondexploitaties	13,6	12,9	●	●	Wij zijn van mening dat de schattingen met betrekking tot de grondexploitaties een betrouwbaar beeld geven van de waardering van uw grondexploitaties. De uitgangspunten die in de berekeningen gehanteerd worden zijn voor zover mogelijk onderbouwd met rapportages van externe partijen. Zie onderdeel: Hart van de Heuvelrug .

● Controleverschil

● Optimistisch

● Evenwichtig

● Voorzichtig

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Hart van de Heuvelrug
- Specifieke dossiers

Schattingen

Fraude en wet- en regelgeving

Update interne beheersing

 Jaarverslag

 Speerpunten

 Vooruitblik

 Onze samenwerking

 Bijlagen

Schattingen

De schattingen van het college nader uitgelicht

Schatting	Waarde (x €1 miljoen)		Oordeel		Opmerkingen
	2023	2022	2023	2022	
De waardering gereed product en handelsgoederen (natuurgronden)	25,5	30,9	●	●	Nieuw aangekochte panden en ruilgronden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde. Gronden binnen NNN, worden direct afgewaardeerd tot €1 per m ² . Per jaareinde wordt voor de in bezit zijnde panden ingeschat of afwaardering tot lagere marktwaarde noodzakelijk is. De waardering van de natuurgronden is adequaat toegelicht in de jaarrekening.
De waardering en indexatie van de APPA-voorziening	8,9	9,3	●	●	De voorziening voor wethouderspensioenen (APPA) per eind 2023 is onderbouwd met actuariële berekeningen berekend door een externe serviceorganisatie. Deze organisatie heeft de uitgangspunten uit de circulaire van het ministerie gebruikt. Daarnaast is de voorziening geïndexeerd met 3,03%; dit betreft het index per 1 januari 2024 van het ABP. Wij zijn akkoord met de uitgangspunten die de provincie Utrecht heeft gehanteerd.
De juistheid en volledigheid van de voorziening verlofsparen	4,3	3,8	●	●	Wij hebben vastgesteld dat de voorziening is gevormd op basis van de beste inschatting die de provincie kan maken. De grondslagen die zijn gehanteerd zijn geschikt.
Overlopende passiva	314	307	●	●	Onder de overlopende passiva zijn beperkt schattingen opgenomen. Enkele posten zijn gebaseerd op een inschatting. Uit onze controle komen geen bevindingen naar voren.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Hart van de Heuvelrug
- Specifieke dossiers
- Schattingen
- Fraude en wet- en regelgeving**
- Update interne beheersing
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Fraude en wet- en regelgeving

Geen aanwijzingen of signalen van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving geïdentificeerd.

Onze controleverklaring

Wij hebben tijdens onze controle bijzondere aandacht besteed aan het proces dat het college heeft opgezet om frauderisico's en risico's op het niet naleven van wet- en regelgeving te identificeren. De uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten hebben wij gerapporteerd in onze controleverklaring. Daarnaast hebben we als onderdeel van de [speerpunten](#) extra aandacht besteed aan de softcontrols omtrent fraude. Het college heeft in 2023 een actualisatie uitgevoerd van de frauderisicoanalyse, wij hebben onze observaties op de frauderisicoanalyse gedeeld met de organisatie. Een belangrijke observatie is dat de organisatie ervoor kiest om de risico's die gerelateerd zijn aan misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O), geen onderdeel te laten zijn van de frauderisicoanalyse. Wij vinden deze risico's ook relevant voor de frauderisicoanalyse. Wij adviseren daarnaast ook om breder te kijken naar dit onderwerp. U kunt daarbij denken aan mogelijke frauderisicofactoren als gevolg van het oneigenlijk gebruiken van Artificial Intelligence (AI), of indirecte fraudecasussen die bijvoorbeeld via serviceorganisaties een impact op de provincie kunnen hebben.

Fraude en integriteit

Fraude is een ernstig maatschappelijk probleem dat burgers, ondernemingen en de overheid financieel benadeelt. Het voorkomen en opsporen van fraude binnen uw organisatie is primair de verantwoordelijkheid van het college en het management en dat een stelsel van interne beheersing is geïmplementeerd dat bijdraagt aan het voorkomen en detecteren van fraude. Wij hebben de opzet en de implementatie van de relevante aspecten daarvan geëvalueerd, zoals de gedragscode, klokkenluidersregeling, incidentenregistratie, onderzoeksprotocol en frauderisicoanalyse en hebben, voor zover wij dit noodzakelijk achten, de werking

getoetst van de beheersmaatregelen. Hierbij hebben wij geen tekortkomingen geconstateerd.

Verantwoordelijkheden van het college en Provinciale Staten

De primaire [verantwoordelijkheid](#) voor het voorkomen en opsporen van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving berust bij degenen die belast zijn met governance van de provincie (de Provinciale Staten) en het college. Vanuit PwC hebben we een ['blog'](#) gepubliceerd die ingaat op de rol van de raad (ook van toepassing op de Staten) bij het voorkomen van fraude en corruptie. Als uw accountant is het [onze verantwoordelijkheid](#) om onze controle te plannen en uit te voeren om redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening als geheel geen materiële onjuistheden bevat, of die nu worden veroorzaakt door fraude of door fouten, rekening houdend met het toepasselijke wettelijke en regelgevende kader. Door de inherente beperkingen van een controle is het risico onvermijdelijk dat sommige materiële onjuistheden in de jaarrekening onopgemerkt blijven.

Geen actieve monitoring op nevenfuncties

Het is van belang dat de provincie een volledig beeld heeft van de nevenfuncties van haar werknemers. We hebben begrepen dat er geen actieve monitoring aanwezig is op de juiste en volledige registratie van nevenfuncties. Wij adviseren u om een actieve monitoring uit te voeren op de registratie van nevenfuncties van uw medewerkers.

Geen aanwijzingen of signalen van fraude of niet-naleving van wet- en regelgeving geïdentificeerd

Tijdens de controle van de jaarrekening 2023 zijn geen aanwijzingen van fraude of niet-naleving van wet- en regelgeving onder onze aandacht gekomen.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Hart van de Heuvelrug
- Specifieke dossiers
- Schattingen
- Fraude en wet- en regelgeving

Update interne beheersing

- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Update interne beheersing

Geen nieuwe significante tekortkomingen geïdentificeerd in de interne beheersing

Geen nieuwe significante tekortkomingen in de interne beheersing

In onze boardletter 2023 hebben wij ons beeld gegeven van de interne beheersing van de provincie Utrecht. Zoals wij eerder gemeld hebben vragen wij uw aandacht voor het verder verbeteren van het [jaarrekeningcontroleproces](#). Daarnaast hebben wij geen nieuwe belangrijke aandachtspunten in de interne beheersing geconstateerd.

Aandacht voor de opvolging van de eerder gerapporteerde IT-bevindingen

Wij zijn op grond van artikel 2:393 lid 4 BW verplicht melding te maken van onze bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van uw geautomatiseerde gegevensverwerking. Wij hebben in 2023 en ook in eerdere jaren onze bevindingen gerapporteerd met betrekking tot de algemene IT-beheersingsmaatregelen. Diverse bevindingen zijn opgevolgd door de implementatie van nieuwe systemen zoals AFAS en SAP CRM. Wij hebben een separate rapportage aan de organisatie verstrekt over onze IT-audit-werkzaamheden op de implementatie van deze systemen. Daarnaast hebben we geconstateerd dat nog niet alle bevindingen omtrent de algemene IT-beheersomgeving zijn opgevolgd in 2023. Wij vragen uw aandacht hiervoor.

De conversiebeoordeling SAP S/4HANA is onderhanden

In 2024 is de provincie overgestapt naar SAP S/4HANA. Wij voeren een conversiebeoordeling uit, waarbij het doel is om vast te stellen dat de data juist en volledig zijn overgezet naar de nieuwe omgeving. Deze opdracht raakt de jaarrekeningcontrole 2023 niet en valt geheel in het boekjaar 2024.

De werkzaamheden hebben wij onderhanden, de uitkomsten rapporteren we in onze boardletter 2024.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023

Jaarverslag

Financiële positie

Observaties jaarverslag

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

Jaarverslag

In dit hoofdstuk beschrijven we wat ons is opgevallen in relatie tot de informatiewaarde van het jaarverslag. Daarnaast beschrijven we ons beeld van uw financiële positie.

04

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag

Financiële positie

Observaties jaarverslag

 Speerpunten

 Vooruitblik

 Onze samenwerking

 Bijlagen

Financiële positie

Provincie Utrecht heeft een goede financiële positie

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn de financiële kengetallen (voorgescreven in het BBV) nader weergegeven en toegelicht. Hieruit is af te leiden dat de provincie Utrecht een gezonde financiële positie heeft. De financiële wendbaarheid en weerbaarheid is prima. De solvabiliteits-ratio is vergeleken met de jaarrekening 2022 licht gedaald, maar wel hoger dan begroot. Dit wordt veroorzaakt doordat de daling van het eigen vermogen (door de inzet van reserves voor het dekken van opgaven onder andere in mobiliteit en landelijk gebied) groter is dan de daling van het balanstotaal. De kengetallen met betrekking tot de schuldquote zijn gedaald ten opzichte van de bijgestelde begroting. Door onderuitputting op met name investerings- en exploitatiebudgetten en de hogere baten, was het niet noodzakelijk om langlopende leningen aan te trekken.

Kengetallen	Provincie Utrecht		
	2023	Bijgestelde begroting 2023	2022
Weerbaarheid			
Solvabiliteit	61%	57%	63%
Grondexploitaties	3%	4%	2%
Structurele exploitatieruimte	14%	5%	14%
Wendbaarheid			
Nettoschuldquote	39%	50%	26%
Nettoschuldquote gecorrigeerd	39%	49%	26%
Tarief opcenten MRB provincie Utrecht ten opzichte van gemiddelde tarief van de provincies	95%	95%	93%

Het kengetal structurele exploitatieruimte laat zien welke structurele ruimte de provincie heeft om eigen lasten te dragen. Hoe hoger het kengetal, hoe meer flexibiliteit aanwezig is in de begroting. Het kengetal komt sinds 2022 hoger uit dan begroot. De verwachting is (op basis van de meerjarenbegroting 2024 -2027) dat tussen nu en 2027 het kengetal zal schommelen tussen de 6% en de 9%. Hierdoor bestaat er veel structurele ruimte.

Financiële sturing en voorspellend vermogen blijft een aandachtspunt

Het operationele resultaat van de provincie Utrecht over 2023 is €45,9 miljoen negatief (het resultaat voor reserve mutaties). Per saldo wordt daarnaast €59,3 miljoen aan de reserves onttrokken. Hierdoor komt het uiteindelijke jaarrekeningresultaat uit op €13,4 miljoen positief. In de bijgestelde begroting was een resultaat verwacht van €6 miljoen negatief. Per saldo bestaat een afwijking van €19,5 miljoen (2022: €24 miljoen).

In het jaarverslag is een analyse opgenomen van het resultaat ten opzichte van de bijgestelde begroting. De belangrijkste afwijkingen aan de lasten en batenzijde zijn toegelicht. De onderbesteding heeft grotendeels betrekking op lagere subsidieverstrekingen door minder aanvragen dan wel vertraging in de toekenning van subsidies.

Het investeren in de kwaliteit van de financiële sturing en het voorspellend vermogen blijft een aandachtspunt voor de organisatie. Wij adviseren u om daarbij te beoordelen wat de gevolgen zijn van onder andere het tekort aan capaciteit voor de operationele executiekracht (waarbij focus belangrijk is), maar ook de financiële vertaling hiervan in de begroting (in het kader van realistisch begroten).

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag

Financiële positie

Observaties jaarverslag

Speerpunten

Vooruitblik

Onze samenwerking

Bijlagen

Financiële positie

Voldoende weerstandscapaciteit beschikbaar om risico's te dekken

Uit de risico-inventarisatie van de provincie komen in totaal 144 risico's. De financiële omvang van de risico's met een zekerheid van 90% is €20,9 miljoen. De stand van de reserve weerstandsvermogen is €45 miljoen, daarmee kunnen de risico's die zich voordoen opgevangen worden.

De provincie Utrecht stuurt voor de ratio weerstandsvermogen op een bandbreedte van 1,4 tot 2,0. Dit betreft de verhouding tussen de reserve weerstandsvermogen en de inventarisatie van de risico's voor het benodigde weerstandsvermogen. Voor 2023 komt de ratio weerstandsvermogen uit op 2,2 en daarmee 0,2 hoger dan de vastgestelde factor. Om deze reden wordt het voorstel gedaan om de reserve weerstandsvermogen met €3,2 miljoen te verlagen en toe te voegen aan de saldireserve.

Naast de reserve weerstandsvermogen heeft de provincie ook de saldireserve als financiële achtervang (als onderdeel van de incidentele weerstandscapaciteit). Hiernaast is in de grafiek weergegeven hoe de incidentele weerstandscapaciteit zich verhoudt tot de gekwantificeerde risico's. Hieruit blijkt duidelijk dat de provincie Utrecht de risico's financieel kan dekken.

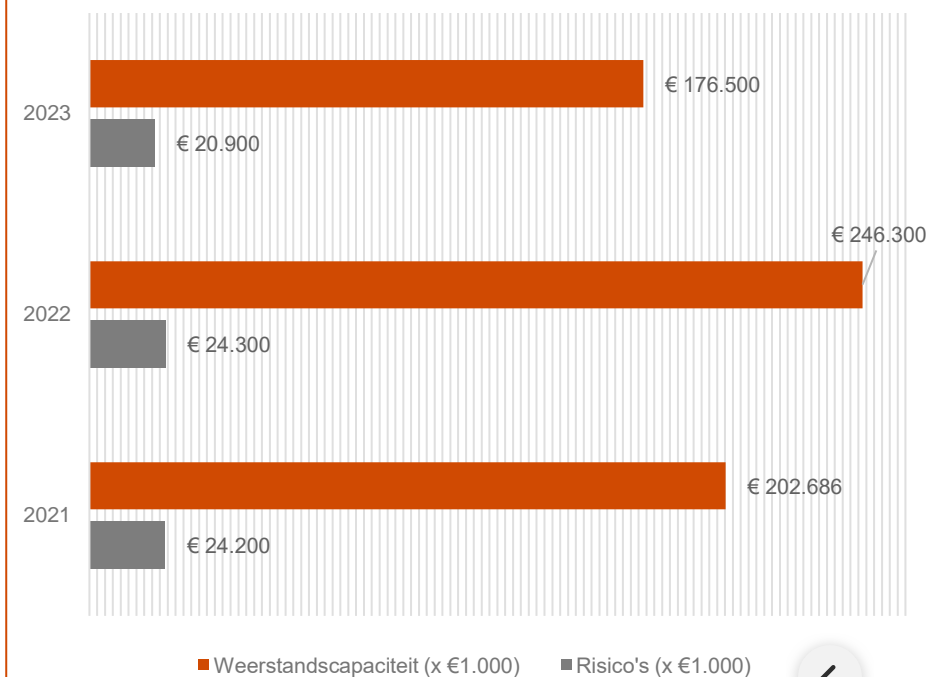
De beschikbare weerstandscapaciteit is hierbij in 2023 gedaald, vooral door onttrekkingen aan de saldireserve in 2023.

De provincie werkt voor de inschatting van de impact van de risico's met een Monte Carlo-analyse om het effect op een statistische wijze te berekenen.

De belangrijkste opgenomen risico's zijn:

- Effect herijking provinciefonds op de begroting;
- Garantiefonds Energie;
- Cyberincidenten.

Ontwikkeling van het weerstandsvermogen

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Financiële positie
- Observaties jaarverslag**
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Observaties jaarverslag

Ruimte voor verbetering in de kwaliteit van het jaarverslag

De jaarrekening en het jaarverslag zijn verenigbaar, daarnaast voldoet het jaarverslag aan de vereisten van het BBV

Wij hebben vastgesteld, op grond van de verkregen informatie in onze controle, dat de jaarrekening en het jaarverslag verenigbaar zijn. In het BBV zijn diverse eisen opgenomen voor de vorm en inhoud van het jaarverslag. Wij hebben vastgesteld dat uw jaarverslag voldoet aan het BBV.

Leesbaarheid jaarstukken verder verbeteren, mede op basis van adviezen commissie Janssen

Wij zijn van mening dat het jaarverslag Provinciale Staten veel informatie verschaft per beleidsterrein. De infographics en het stoplichtenoverzicht geven een samenvattend beeld van de realisatie per programma en beleidsdoel. Daarna volgt per meerjarendoel nog een uitgebreide tekstuele toelichting met daarbij ook de resultaten in een stoplichtenmodel. Mede door deze uitgebreide opzet en de zeer uitgebreide tekstuele toelichtingen worden de jaarstukken erg dik en daarmee ook lastiger leesbaar. Een aantal adviezen om de leesbaarheid te vergroten:

- Maak keuzes in de toelichting per meerjarendoelen/beleidsdoelen. Nu wordt vrijwel elk meerjarendoel/beleidsdoel toegelicht. We zien bij andere klanten soms dat alleen de niet gerealiseerde doelen en de doelen waarbij het anderszins de moeite waarde is om toe te lichten toegelicht worden. Hiermee wordt de tekstuele toelichting aanzienlijk beperkt;
- De tekstuele toelichtingen kunnen behoorlijk worden ingekort (bijvoorbeeld door korte zinnen te gebruiken);
- Het maken van keuzes in indicatoren die via begroting en jaarverslag worden begroot c.q. gerapporteerd. In het jaarverslag staan nu diverse effect- en

prestatieindicatoren waarbij geen duidelijke begroting is opgenomen dan wel dat informatie niet beschikbaar is. Dit was ook in de afgelopen jaren het geval. Naar verwachting worden deze indicatoren daarmee ook niet gebruikt voor de sturing en zal voor het inzicht hierin een andere rapportagelijijn worden gehanteerd/gevraagd. Het maken van keuzes in de indicatoren is daarbij van belang;

- Het vergroten van de informatiewaarde van de paragraaf bedrijfsvoering (nu beperkt, veel opsommend).

De provincie Utrecht is actief bezig om de planning en controldocumenten te verbeteren. Hiertoe is een vertegenwoordiging van de Staten (commissie Janssen) aan de slag gegaan met een aantal opdrachten, waaronder de informatiebehoefte en leesbaarheid van de planning en controldocumenten. Begin 2024 is de tussenstand gepresenteerd bij de FAC met daarin ook een aantal adviezen. Wij begrijpen dat onze hiervoor genoemde adviezen ook terugkomen in de adviezen van de commissie Janssen. Binnenkort zal de commissie Janssen haar advies aanbieden aan PS. Komend jaar worden deze adviezen naar verwachting verder opgepakt door het college en de organisatie.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Financiële positie

Observaties jaarverslag

- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Observaties jaarverslag

Uw paragrafen geven voldoende inzicht in fraudepreventie en weerstandsvermogen

Thema schaarste wordt vaak benoemd in het jaarverslag

In de dagelijkse praktijk krijgen provincies (en overige organisaties) steeds meer te maken met schaarste aan mensen en middelen. In het jaarverslag 2023 van de provincie Utrecht komt de capaciteit ook regelmatig terug voor het niet realiseren van bepaalde onderdelen. Voorbeelden zijn onder andere het doorschuiven van het realiseren van doorfietsroutes en het nog niet realiseren van een reewildraster aan de noordzijde van de N227. In het jaarverslag wordt niet concreet ingegaan hoe de provincie hier verder op acteert. Wel wordt parallel aan de jaarstukken een statenbrief 'staat van de organisatie' uitgebracht met informatie over de personele bezetting en acties gericht op het personeelsbestand. Voor het vergroten van de informatiewaarde van het jaarverslag op dit thema, adviseren we om het thema schaarste in de paragraaf Bedrijfsvoering uit te werken en het effect op de realisatie van belangrijke opgaven en doelstellingen toe te lichten.

Uw paragraaf 'Bedrijfsvoering' geeft voldoende inzicht in het fraudepreventieprogramma van de provincie Utrecht

In onze controleverklaring hebben wij gerapporteerd over de risico-inschatting, onze verrichte werkzaamheden en materiële bevindingen ten aanzien van fraude. Daarbij hebben we ook aandacht besteed aan de toelichtingen die het college heeft opgenomen in de paragraaf 'Bedrijfsvoering'.

Het college heeft in 2023 een actualisatie uitgevoerd van de frauderisicoanalyse, wij hebben onze observaties op de frauderisicoanalyse gedeeld met de organisatie.

Een belangrijke observatie is dat de organisatie ervoor kiest om de risico's die

gerelateerd zijn aan misbruik en oneigenlijk gebruik (M&O), geen onderdeel te laten zijn van de frauderisicoanalyse. Wij vinden dat ook de risico's die gerelateerd zijn aan M&O relevant zijn voor de frauderisicoanalyse.

De paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' geeft voldoende inzicht in het vermogen om risico's uit de bedrijfsvoering financieel op te vangen

Naast het onderwerp fraude hebben wij in onze controleverklaring ook gerapporteerd over de financiële positie van de provincie Utrecht. Wij hebben vastgesteld dat de provincie Utrecht relevante informatie heeft opgenomen in de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing'.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Speerpunten

Bij de uitvoering van de controle kunt u ons specifieke speerpunten meegeven. Dit hebben we met u besproken in de Financiële Audit Commissie van 17 januari 2024. In dit hoofdstuk geven we onze bevindingen over die speerpunten.

05

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- **Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Uw speerpunten

Speerpunten van de Provinciale Staten geïncorporeerd in onze controleaanpak

Tijdens de vergadering van de Financiële Audit Commissie (FAC) op 17 januari 2024 hebben wij de speerpunten voor de jaarrekeningcontrole 2023 met u besproken. Op uw verzoek hebben wij de volgende onderwerpen onderzocht binnen de organisatie. Vanuit de Provinciale Staten heeft u ons verzocht om:

Een reflectie op de softcontrols in de organisatie specifiek ten aanzien van fraude

Om een reflectie te geven op de softcontrols hebben we het model van Kaptein (in lijn met NBA handreiking 1148) gehanteerd. Het model van Kaptein gaat uit van acht typen soft controls, verdeeld over drie categorieën:

Preventie	Detectie	Respons
1. Helderheid	5. Transparantie	7. Aanspreekbaarheid
2. Voorbeeldgedrag	6. Bespreekbaarheid	8. Handhaving
3. Betrokkenheid		
4. Uitvoerbaarheid		

Wij hebben diverse gesprekken gevoerd binnen de organisatie om een beeld te krijgen over de softcontrols in de organisatie ten aanzien van fraude. Hierbij zijn er uiteraard ook raakvlakken met onder andere thema's als integriteit, misbruik en oneigenlijk gebruik en ondermijning. In deze gesprekken is zowel de preventie, detectie als de respons vanuit de provincie Utrecht aan bod gekomen. Uit de gesprekken wordt het belang van softcontrols ten aanzien van fraude onderschreven door de leidinggevende functionarissen, maar wordt ook erkend dat verdere ontwikkeling mogelijk is. Hieronder delen wij onze observaties.

Ten aanzien van de preventie kan de provincie, ons inziens, nog de meeste stappen zetten, bijvoorbeeld op het gebied van risicobewustzijn (*betrokkenheid*) en rolduidelijkheid (*helderheid*). Het bewustzijn en kunnen identificeren van een fraude-incident is een belangrijk startpunt. Wij hebben vernomen dat het bewustzijn bij de medewerkers verder kan worden ontwikkeld. Binnen de provincie zijn verschillende activiteiten en trainingen aanwezig om dit te stimuleren. In het verlengde van het ontwikkelen van het bewustzijn, dient er ook aandacht te zijn voor een veilige omgeving (*bespreekbaarheid*) waarbij geïdentificeerde incidenten gemeld worden. Ook hier worden diverse activiteiten voor ondernomen door onder andere incidenten bespreekbaar te maken in (project)teams en de 'dag van het vertrouwen'.

De structuur van de organisatie, met zeer grote teams, zorgt er echter voor dat het voor het hele team zichtbaar zijn van leiderschap en voorbeeldgedrag, maar ook het vergroten van bewustzijn, extra moeite kost.

De structuurwijziging per 1 januari 2024, met onder andere het verkleinen van teams, draagt bij aan het creëren van meer duidelijkheid bij de verschillende rollen. De verwachting is dat dit zal bijdragen aan het meer zichtbaar kunnen tonen van leiderschap en voorbeeldgedrag waarmee het uiteten van softcontrols ook een concretere invulling krijgt.

Ook ten aanzien van detectie en respons worden de nodige maatregelen genomen. Voorbeelden hiervan zijn het onregelmatighedenoverleg en het centraliseren van één meldpunt via intranet.

We adviseren om extra aandacht te hebben voor het vergroten van het bewustzijn in de organisatie en voor een omgeving waarbij geïdentificeerde incidenten gemeld worden.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Uw speerpunten

Status en beheersing van de samenwerking tussen de provincie en fondsen die zijn opgenomen in de jaarrekening 2023

Op dit moment zijn er geen (nieuwe) fondsen opgericht en verantwoord in de jaarrekening 2023, en derhalve hebben wij tot op heden geen werkzaamheden verricht om de status en beheersing van de samenwerking inzichtelijk te maken. We zullen meelesen met de stukken bij het ontwikkelen van fondsen in 2024 of latere jaren.

Te reflecteren naar het proces van financiering/treasury met daarbij ook aandacht voor de uitwerking van het treasurystatuut

In 2023 is intern een nieuw treasuryteam van twee medewerkers samengesteld. Hierbij is afgelopen jaar met name gebruik gemaakt van externe inhuur, het nieuwe treasuryteam betreft vaste medewerkers van de provincie. De focus ligt hierbij op het verder inrichten en versterken van de provinciale liquiditeitsprognose, inclusief het vergroten van de bewustwording over liquiditeitsstromen in de organisatie. De kwaliteit van de liquiditeitsprognose hangt voor een belangrijk deel af van de informatie die wordt verkregen vanuit de organisatie. Hierin zijn enerzijds nog verbeteringen mogelijk in het tijdig melden van grote inkomende en uitgaande geldstromen (bijvoorbeeld kasstromen bij grote investeringen). Anderzijds is er ook sprake van veelal een grote afhankelijkheid qua omvang en timing van bijvoorbeeld grote incidentele rijksbijdragen. De provincie Utrecht heeft in beeld dat hier verdere stappen gezet kunnen worden en voert intern het gesprek over de te verwachten geldstromen. Daarbij wordt, om nog meer grip hierop te krijgen, actief samengewerkt met de financiële administratie.

De liquiditeitsprognose is de basis voor het in beeld brengen van de financieringsbehoefte. Uitgangspunt hierbij is totaalfinanciering. Het meerjaren investeringsplan (MIP) is voor de liquiditeitsprognose een belangrijke graadmeter. Op basis van ons gesprek met treasury hebben wij vernomen dat er in april 2024

een kasgeldlening is opgenomen. Aangezien in de afgelopen jaren de investeringen achter zijn gebleven op de begroting is het belangrijk om de financiering en de geplande investeringen in de toekomst op elkaar af te stemmen (wanneer is de investering gepland en wanneer is het geld beschikbaar?). Hiermee kunnen financieringskosten worden voorkomen.

De liquiditeitsprognose is ook een basis voor de doorkijk naar de kengetallen op de langere termijn (onder andere de nettoschuldquote). Op dit moment werkt treasury aan het verbeteren van de liquiditeitsprognose en is de doorkijk naar de kengetallen een onderhanden proces.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten**
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Uw speerpunten

Mogelijke garantstelling Zero Emissie bussen

In het Statenvoorstel 'Meerpartijenovereenkomst Zero Emissie-bussen nieuwe OV-concessies' wordt ingegaan op de optie tot garantstelling bij de aanbesteding van nieuwe OV-concessies. Dit bestaat hierbij uit het afspreken van een overnameregeling van Zero Emissie bussen, waarmee de vervoerder meer zekerheid heeft om bij verlies van de concessie de bussen toch te kunnen overdragen aan een nieuwe concessiehouder. Dit zorgt voor een kostenverlaging bij de vervoerder en voor de provincie een garantie dat zij kunnen beschikken over materieel om de taken in het openbaar vervoer te kunnen invullen. Daarnaast stelt de provincie zich garant om bij een eventueel faillissement van een vervoerder de leasetermijnen tijdelijk door te blijven betalen (zonder dat hier prestaties tegenover staan). Wij hebben begrepen dat de aanbesteding op dit moment loopt en hierbij lijkt het erop dat de garantstelling naar verwachting nog niet ingezet zal worden (was een optie). Desondanks hebben wij het Statenvoorstel doorgenomen, een bespreking gevoerd richting de financiële verwerking voor de komende jaren en onze belangrijkste reflecties onderstaand opgenomen:

- De garantstelling geldt met name voor de overdracht van de bussen na het verlopen van de te gunnen concessie en daarnaast voor het doorbetalen van de leasetermijnen bij een eventueel faillissement van de vervoerder. De risico's zijn toegelicht in het Statenvoorstel. Dit betreft met name het betalen van leasetermijnen zonder prestatielevering en het (tijdelijk) moeten overnemen van de bussen met mogelijke afwaarderingen tot gevolg die voor rekening komen van de provincie als gevolg van bijvoorbeeld slecht onderhoud of schade. De provincie beschrijft in het Statenvoorstel dat hiertoe onder andere contractuele afspraken gemaakt zullen worden over de kwaliteit van het onderhoud (als maatregel).
- Voor de garantstelling is door het college in het Statenvoorstel onderbouwd waarom de Staten in afwijking van de Nota Financieringsbeleid (onder andere

aantonen marktfalen en omvang garantstelling) staat toch wordt voorgesteld om hiermee in te stemmen. Het is positief (en naar onze mening ook noodzakelijk) dat dit expliciet in het Statenvoorstel is uitgewerkt.

- De omvang van het financiële risico voor de provincie hangt af van het moment waarop de bussen overgenomen moeten worden, onder welke situatie (via reguliere overdracht naar een nieuwe concessiehouder dan wel via faillissement van een vervoerder), wat de staat is van de betreffende bussen (en daarmee de waarde van de bussen) en wat de omvang is van het aantal bussen dat op dat moment onder de garantstelling valt. Het daadwerkelijke financiële risico is daarmee afhankelijk van diverse variabelen. Dit maakt de omvang ook lastig in te schatten. In het Statenvoorstel is opgenomen dat de totale bussenvloot in de provincie ruim 550 bussen bedraagt (met een waarde van circa €300 miljoen). Het college schat het risico in op een range van enkele miljoenen tot €10 miljoen. Hierbij is een theoretisch voorbeeld opgenomen in het Statenvoorstel met een te verwachten risicobedrag van circa €6 miljoen. Dit is echter een voorbeeldberekening en niet de daadwerkelijke inschatting van het risico door GS (dit is de hiervoor weergegeven bandbreedte).
- Het is belangrijk om het risicoprofiel na gunning van de aanbestedingen (inclusief het afsluiten van de contracten) te actualiseren en hierbij de range van mogelijke risico's te bepalen. Op basis hiervan kan de benodigde weerstandscapaciteit voor dit risico worden bepaald.
- Voor de financiële verwerking (conform verslaggeving) van de nieuw te maken afspraken over de aan te besteden concessies is het belangrijk om een goede analyse te maken van onder andere de eigendomsverhoudingen (onder andere bepalen wie het economisch eigendom heeft van de bussen). Wij hebben het college geadviseerd de financiële verwerking, zodra er meer duidelijkheid is over de afspraken, uit te werken in een memo en dit tijdig met ons af te stemmen.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik**
 - Relevante ontwikkelingen
 - NIS2 en AI
 - Klimaat en duurzaamheid
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Vooruitblik

In dit hoofdstuk van het verslag bespreken wij de relevante ontwikkelingen die vanaf het jaar 2024 relevant zijn voor uw provincie. Dat zijn onder meer de ontwikkelingen rondom de NIS2 en AI en de ontwikkelingen rondom klimaat & duurzaamheid.

06

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik

Relevante ontwikkelingen

NIS2 en AI

Klimaat en duurzaamheid

Onze samenwerking

Bijlagen

Relevante ontwikkelingen

In gesprek met diverse stakeholders over belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen

Lokale overheden hebben een fundamentele rol rond belangrijke maatschappelijke thema's zoals de woningcrisis, energietransitie, duurzaamheid en schaarste. In onze [podcastserie Breed perspectief op lokale overheden](#) bespreken wij samen met diverse stakeholders, allen vanuit hun eigen perspectief, de realisatie van belangrijke maatschappelijke doelstellingen en het belang van goede beheersing en verantwoording daarbij om daarop te kunnen sturen en bijsturen.

In de dagelijkse praktijk krijgen provincies en gemeenten steeds meer te maken met schaarste aan mensen en middelen. In de drie afleveringen die dit voorjaar zijn gepubliceerd, gaat Martine Koedijk in gesprek (onder ander met een Statenlid van Utrecht) over hoe lokale overheden omgaan met deze druk op hun uitvoeringskracht en financiële mogelijkheden. Welke oplossingen worden gezocht, welke acties zijn al ingezet en waar lopen ze tegenaan? En wat is daarbij de rol van de Staten, het college en de organisatie?

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Relevante ontwikkelingen

NIS2 en AI

Klimaat en duurzaamheid

Onze samenwerking

Bijlagen

NIS2 en Artificial Intelligence (AI)

Cybersecurity en NIS2-richtlijn

In de boardletter hebben we terugkoppeling gegeven over cybersecurity. Er hebben zich sindsdien geen significante (cyber)incidenten voorgedaan met een eventuele impact op de controle. Een relevante ontwikkeling op het gebied van cybersecurity voor de provincie Utrecht is de komst van de nieuwe Europese NIS2-richtlijn. Het doel van deze richtlijn is het verhogen van het algemene niveau van cybersecurity binnen de EU. Wij verwachten strengere normen, meer aandacht voor governance en meer verantwoordelijkheden voor bestuursleden. Nieuw is hierbij dat niet-naleving beboet kan worden en bestuursleden persoonlijk aansprakelijk kunnen worden gesteld. Deze richtlijn is eind 2022 goedgekeurd door het Europees Parlement, waarbij de lidstaten

21 maanden de tijd hebben om deze richtlijn te implementeren in nationale wetgeving. In Nederland zal hier invulling aan gegeven worden door middel van de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen (Wbni). Organisaties, die als 'essentieel' of 'belangrijk' worden beschouwd, moeten vanaf het derde kwartaal van 2024 aan deze regels voldoen en dan zal er naar verwachting gehandhaafd gaan worden. Lokale overheden zijn essentieel volgens de NIS2-richtlijn. Provincies vallen onder de essentiële sectoren overheid en transport. Het Rijk volgt bij de Wbni zoveel mogelijk de NIS2. De staatssecretaris Digitalisering en Koninkrijksrelaties heeft bevestigd dat provincies essentiële entiteiten zijn.

Naar aanleiding van de invoering van de NIS2 per oktober 2024 en de gewenste voorbereiding daarop, heeft de provincie een onderzoek uitgevoerd met de vraag welke verbeteringen er moeten worden doorgevoerd op het gebied van informatiebeveiliging om te voldoen aan NIS2. De bevindingen en aanbevelingen die voortkomen uit dit onderzoek zullen voor de zomer worden gedeeld met GS en PS. zijn opgenomen in een interne rapportage.

Wij adviseren het college om hierop actie te ondernemen en de voortgang van de aanbevelingen te monitoren om te kunnen voldoen aan de NIS2-vereisten.

Belangrijke stap richting verantwoord gebruik AI

Het Europees Parlement werkt aan regels om risico's rondom kunstmatige intelligentie (AI) te beheersen en te komen tot verantwoord gebruik. Organisaties (privaat en publiek) die AI-systemen ontwikkelen, exploiteren, gebruiken, importeren of distribueren met impact op EU-burgers kunnen binnen het toepassingsgebied van de AI vallen. De AI-wet gaat uit van een risicogebaseerde aanpak voor het beheer van AI, gericht op het beoordelen van de verwachte risico's die een bepaalde AI kan opleveren voor de gezondheid, veiligheid of fundamentele rechten van EU-burgers. De AI-wet specificeert ook gebruiksscenario's en systemen die hiervan zijn vrijgesteld, denk aan de ontwikkeling en gebruik van open source-modellen die niet als grote impact zijn geïdentificeerd om tegelijkertijd innovatie niet te belemmeren.

Het merendeel van de clausules van de AI-wet zal naar verwachting twee jaar na de inwerkingtreding ervan worden geïmplementeerd. Dit houdt een korte implementatietijd in om aan de verplichting en vereisten te voldoen. Het is belangrijk om na te gaan welke acties er noodzakelijk zijn binnen de provincie om bij AI-beheer en ontwikkeling aan de wetgeving te blijven te gaan voldoen.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Relevante ontwikkelingen
- NIS2 en AI
- Klimaat en duurzaamheid**
- Onze samenwerking
- Bijlagen

Klimaat en duurzaamheid

Maatregelen om de leefomgeving voor te bereiden op klimaatverandering

Meer inzicht in klimaatrisico's, nu verder vertalen naar beheersmaatregelen en financiële risico's

De provincie Utrecht heeft een grote klimaatopgave. De ambitie van de provincie Utrecht is om in 2050 klimaatbestendig en waterveilig te zijn. Binnen de provincie is een programmteam ingesteld om de activiteiten op het gebied van klimaatadaptatie uit te voeren. Uit onze gesprekken met het programmteam hebben wij vernomen dat de provincie in een onderzoekende fase zit voor het bepalen van de effecten van klimaatrisico's. Stresstesten voor landbouw en infrastructuur zijn uitgevoerd om een beeld te krijgen bij de risico's en kwetsbaarheden. De reeds bekende klimaatrisico's zijn onderdeel van uw risicoanalyse. We adviseren u om de klimaatrisico's te concretiseren, te kijken naar concrete beheersmaatregelen en de financiële gevolgen ervan te inventariseren.

De provincie werkt aan een monitoringssystematiek voor de voortgang van klimaatadaptatie

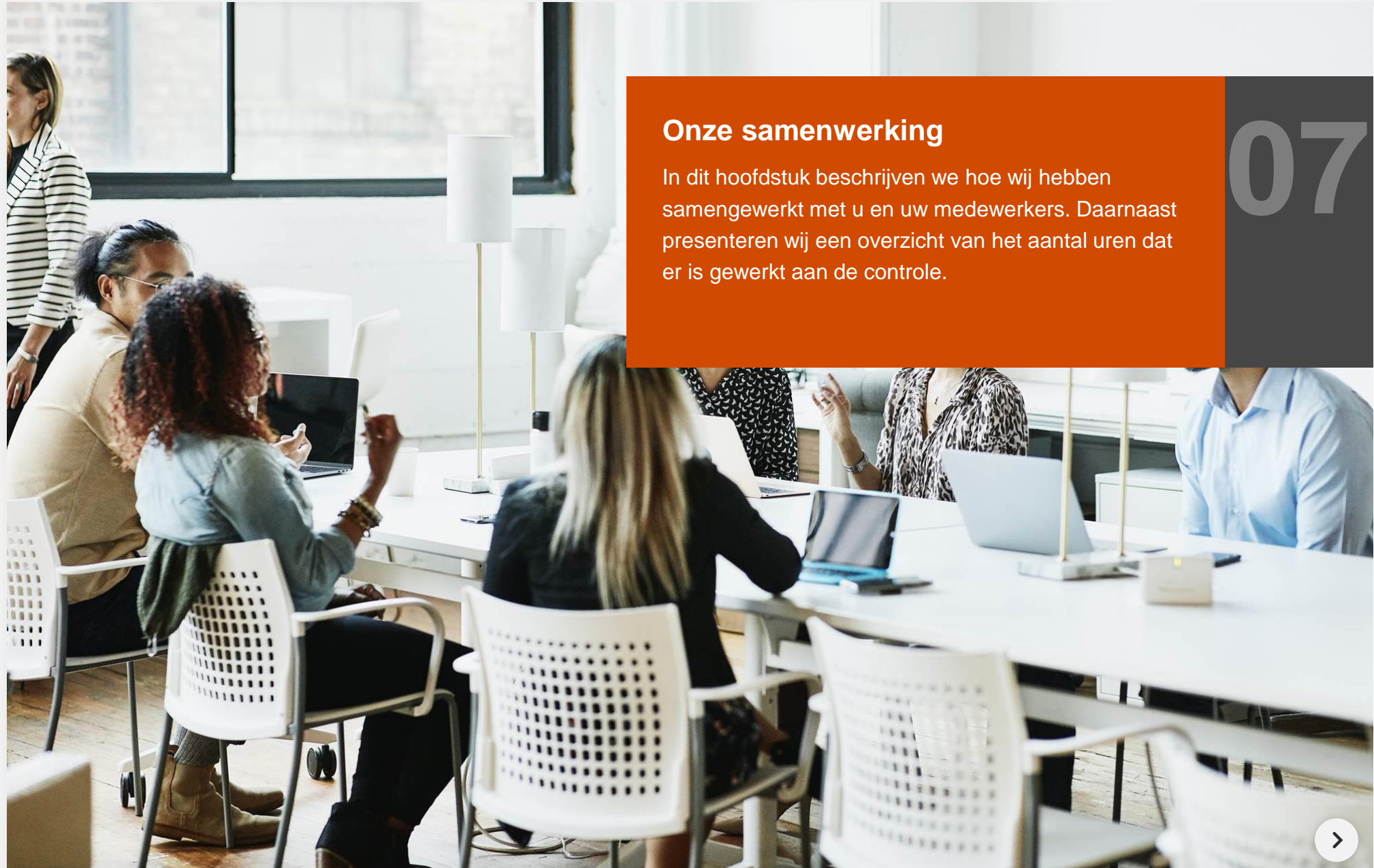
In november 2023 is de eindrapportage verschenen van het Programma Klimaatadaptatie 2020-2023 waarin wordt weergegeven welke acties zijn uitgevoerd in de periode 2020-2023, waar de provincie staat en welke aanbevelingen eruit voortkomen. Eén van de maatregelen die in het rapport is benoemd gaat over de monitoring van de voortgang en impact van klimaatadaptatie. De provincie werkt aan een monitoringssystematiek om de interne verankering van klimaatadaptatie te meten. Wij bevelen u aan om rekening te houden met de financiële risico's en effecten mee te nemen in de monitoring.

Voor het eerst een klimaatparagraaf in de begroting 2024

In de programmabegroting van 2024 is voor het eerst een klimaatparagraaf opgenomen. De paragraaf richt zich met name op de doelstellingen rondom de broeikasgasreductie. In de paragraaf wordt uitgegaan van zes klimaattafels: Elektriciteit, Mobiliteit, Gebouwde omgeving, Landbouw & landgebruik, Industrie en Provincie als voorbeeld. Per klimaattafel wordt de doelstelling met betrekking tot de CO₂ uitstoot benoemd en de maatregelen die zijn genomen. Aan de maatregelen kunnen concrete KPI's gekoppeld worden waarmee de voortgang van de maatregelen kan worden gemonitord. In onze boardletter 2023 hebben wij gereflecteerd op de klimaatparagraaf in de begroting 2024. Daarbij hebben we aanbevolen dat in de verdere doorontwikkeling van de paragraaf een bredere set aan meetbare indicatoren kan worden bepaald om het inzicht en de sturing te verbeteren.

In het jaarverslag 2023 is logischerwijs nog geen afzonderlijke klimaatparagraaf opgenomen, aangezien de jaarstukken een 'spiegel' zijn van de begroting. De klimaatparagraaf in de begroting 2024 biedt de mogelijkheid om in het jaarverslag 2024 ook nadrukkelijk in te gaan op de realisatie en de bereikte effecten van de verschillende klimaattafels.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking**
- Bijlagen

Onze samenwerking

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe wij hebben samengewerkt met u en uw medewerkers. Daarnaast presenteren wij een overzicht van het aantal uren dat er is gewerkt aan de controle.

07

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking**
- Bijlagen

Onze samenwerking

Verder investeren in de kwaliteit van het proces jaarrekeningcontrole is noodzakelijk

De doorlooptijd van de jaarrekeningcontrole is nog steeds te lang ondanks de verbeteringen op diverse onderdelen

Na afronding van het jaarrekeningproces 2022 hebben wij uitvoerig geëvalueerd met de organisatie en zijn gezamenlijke afspraken gemaakt om het het jaarrekeningproces te verbeteren. Door nieuwe medewerkers bij zowel de provincie (met name bedrijfsvoering) als PwC kostte het bij de start wat tijd om elkaar te leren kennen en afspraken te maken over de controle. Daarna is een gestructureerde afstemming ontstaan waarbij we aan beide kanten extra tijd hebben geïnvesteerd in het afstemmen van verwachtingen, het verdiepen op bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld grondexploitatie en SiSa) en gericht meekijken in eventuele aandachtspunten of specifieke dossiers. Diverse afstemmomenten, meer interne review door uw medewerkers en het naar voren halen van controlewerkzaamheden hebben geholpen om de kwaliteit van de jaarrekeningcontrole op onderdelen te verbeteren, voorbeelden zijn de grondexploitatie, onderdelen van de SiSa en de controle van de reserves. Uit onze controle komen daarnaast beperkte cijfermatige bevindingen naar voren, ook op dit vlak zien we een vooruitgang ten opzichte van eerdere jaren.

Het gehele proces overziende, constateren we dat efficiencywinst mogelijk en noodzakelijk is. De doorlooptijd van de controle is echt te lang, zeker waar de oplevering van bepaalde onderdelen van het jaarrekeningdossier van onvoldoende kwaliteit is. Wij hebben een aantal waarnemingen:

- De samenloop van diverse nieuwe medewerkers in financiële functies en de implementatie van het nieuwe financiële systeem heeft invloed gehad op het interne proces. Op sommige onderdelen is de controleinformatie laat opgeleverd en was er intern onvoldoende ruimte om een goede interne review uit te voeren om een kwalitatieve oplevering te waarborgen;

- Voor het aanleveren van documentatie en behandelen van vervolgvragen zien we dat er 'veel schakels' zijn in het proces, dit leidt tot een langere doorlooptijd voor het in de controle kunnen afwickelen van een jaarrekeningpost. Naar onze mening vraagt dit om een andere inrichting van het proces;
- Uit onze review op het jaarverslag zijn veel aandachtspunten geconstateerd. Zowel op het gebied van spelling als oude toelichtingen die nog niet waren geactualiseerd. Wij adviseren om in het komende jaar een goede interne review te organiseren voordat het jaarverslag aan ons wordt verstrekt.
- Bepaalde jaarrekeningposten dienen extra aandacht te krijgen om de kwaliteit te verbeteren (onder andere overlopende activa, voorzieningen, niet uit de balans blijvende verplichtingen). Wij adviseren om deze onderdelen projectmatig aan te pakken om tot een structurele verbetering te komen
- De verbijzonderde interne controles (VIC) zijn verdeeld over vier kwartalen. Conform de huidige planning wordt het laatste kwartaal in de tweede helft van maart opgeleverd. Voor een snellere afwikkeling van het jaarrekeningproces is het belangrijk om te zorgen dat de controles eerder afgerond worden;
- Wij zien dat onder andere in het jaarrekeningproces de samenwerking tussen de drie-lijnen (primaire processen, bedrijfsvoering incl. team AO/IC en CCO) nog geen 'geoliede' machine is. Hier is echt winst te behalen. Wij adviseren hierbij om te investeren in de onderline samenwerking, door duidelijke taken/verantwoordelijkheden/rollen af te spreken en te kijken naar manieren waarop de interactie kan worden verbeterd.

Na de afronding van onze controle evalueren we het proces met de organisatie om gezamenlijk verbeterpunten te identificeren voor het komende jaar.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking**
- Bijlagen

Onze samenwerking

Geen bevindingen te melden rondom onafhankelijkheid

Wij hebben onze naleving van externe normen en ons wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid met betrekking tot onze dienstverlening in 2023 bewaakt en bevestigd dat wij aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

Overzicht van de gemaakte uren

De controle van de jaarrekening van de provincie Utrecht vereist voldoende tijd en aandacht van de teamleden van het juiste niveau voor inhoudelijke werkzaamheden, beoordeling en begeleiding. In overeenstemming met de maatregelen die zijn beschreven in het rapport *In het publiek belang* geven wij hierboven een overzicht van de uren die we hebben besteed aan de controle van het lopende jaar van de provincie Utrecht.

Categorie	Totaal aantal geplande uren	%	Totaal aantal feitelijke uren (schatting)**	%
Partner/director	220	7%	260	8%
Senior manager	240	8%	280	9%
Manager	440	14%	319	10%
Overig personeel*	2.150	71%	2.350	73%
Totaal	3.050	100%	3.209	100%

* 'Overig personeel' bestaat uit onze medewerkers en uitbestede uren.

** Bovenstaande tabel is gebaseerd op onze beste schatting per 21 mei 2024.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen**
 - SiSa
 - Materialiteit
 - Wet normering topinkomens
 - Verhoogde risico's
 - Communicatie
 - Verantwoordelijkheden

Bijlagen

In de eerste bijlage beschrijven we de uitkomsten van de werkzaamheden ten aanzien van de SiSa-bijlage. Daarna staan we stil bij onze controle van de WNT-verantwoording. Vervolgens lichten we de materialiteit toe. Tot slot geven we een update over de verplichte communicatie

08

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

SiSa

Materialiteit

Wet normering topinkomens

Verhoogde risico's

Communicatie

Verantwoordelijkheden

SiSa

Geen bevindingen in de SiSa-bijlage

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2023. Het aantal SiSa regelingen is toegenomen ten opzichte van 2022, in 2022 waren er 30 regelingen en in 2023 zijn er in totaal 37 regelingen. Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) zwaardere rapporteringstoleranties dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:

- €12.500 als de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan €125.000;
- 10% als de omvangsbasis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000;
- €125.000 als de omvangsbasis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. In de [volgende tabel](#) hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen. Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2023 vastgesteld.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

SiSa

Materialiteit

Wet normering topinkomens

Verhoogde risico's

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Bevindingen per SiSa-regeling

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
1	BZK C103	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals tweede tranche	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2	BZK C117	Regeling specifieke uitkering versnelling natuur inclusief isoleren	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
3	BZK C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
4	BZK C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
5	BZK C59	Kwalitatief hoogwaardige en duurzame woon- en leefomgeving in NOVI-gebieden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
6	BZK C81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
7	BZK C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
8	IenW23 E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaï	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
9	IenW E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
10	IenW E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
11	IenW E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2023 vastgesteld.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

SiSa

Materialiteit

Wet normering topinkomens

Verhoogde risico's

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Bevindingen per SiSa-regeling

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
12	lenW E33	Incidentele specifieke uitkering MIRT 2017-2019 (Beter benutten)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
13	lenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027 (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
14	lenW E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
15	lenW E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
16	lenW E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
17	lenW E58B	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021 (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
18	lenW E68	Fietsbrug A12 (onderdeel van 'no regret'-pakket UNed)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
19	lenW E74	Tijdelijke regeling specifieke uitkeringen decentraal spoor	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
20	lenW E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
21	lenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
22	lenW E85	Tijdelijke regeling specifieke uitkeringen intelligente verkeersregelininstallaties	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
23	lenW E86	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2022	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2023 vastgesteld.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

SiSa

Materialiteit

Wet normering topinkomens

Verhoogde risico's

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Bevindingen per SiSa-regeling

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
24	IenW E87B	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater (SiSa tussen medeoverheden)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
25	IenW E97	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
26	EZK F11	Regeling specifieke uitkering MKB Deals	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
27	EZK F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
28	EZK F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
29	EZK F25	MIT-regeling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
30	EZK F28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
31	LNV L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
32	LNV L10	Regeling specifieke uitkering Impuls Veenweiden	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
33	LNV L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma natuur	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
34	LNV L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
35	LNV L29	Regeling specifieke uitkering capaciteit natuurmonitoring	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2023 vastgesteld.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

SiSa

- Materialiteit
- Wet normering topinkomens
- Verhoogde risico's
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

Bevindingen per SiSa-regeling

Nr.	Regeling/indicator	Naam specifieke uitkering	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout/onzekerheid
36	LNV L32	Specifieke uitkering Regeling uitvoering aanpak piekbelasting	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
37	VERZ V3	Verzameluitkering	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Uit onze controlewerkzaamheden komen geen materiële afwijkingen naar voren. Wij hebben de getrouwheid en rechtmatigheid van de SiSa-bijlage in de jaarrekening 2023 vastgesteld.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen

SiSa

Materialiteit

Wet normering topinkomens

Verhoogde risico's

Communicatie

Verantwoordelijkheden

Materialiteit

De materialiteit is gedurende controle toegenomen

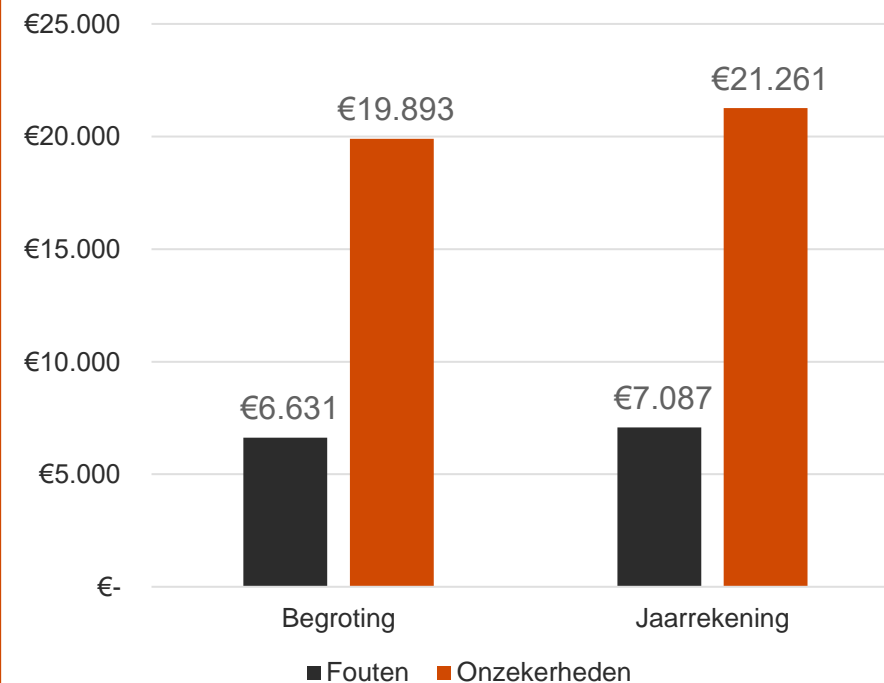
De gehanteerde materialiteit is €7,08 miljoen

De reikwijdte van onze controle wordt beïnvloed door het toepassen van materialiteit. Het begrip 'materieel' wordt toegelicht in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening' in onze controleverklaring. Afwijkingen worden als materieel beschouwd wanneer redelijkerwijs kan worden verwacht dat ze, elk afzonderlijk of in totaal, gevolgen kunnen hebben voor de economische beslissingen die gebruikers op grond van de jaarrekening nemen.

In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (BADO) zijn de goedkeuringstoleranties bepaald die de accountant ten behoeve van de oordeelsvorming over de jaarrekening van de provincie hanteert. De totale werkelijke kosten van de provincie, inclusief de toevoegingen aan de bestemmingsreserves, vormen de totale werkelijke kosten van de provincie. De materialiteit bepaalt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en het effect van vastgestelde afwijkingen op onze verklaring.

In ons auditplan hebben wij een materialiteit vastgesteld van €6,6 miljoen. De materialiteit wordt echter geactualiseerd op basis van de feitelijke financiële gegevens en wijzigingen in uw organisatie en omgeving gedurende het hele jaar. Aangezien de werkelijke lasten, inclusief dotaties aan de bestemmingsreserves, hoger zijn dan in de programmabegroting op basis waarvan wij onze initiële materialiteit hebben berekend, heeft er op basis van de wettelijke uitgangspunten een verhoging plaatsgevonden naar €7,08 miljoen.

Ontwikkeling van de materialiteit (x €1.000)

Wet normering topinkomens

De bezoldiging van uw topfunctionarissen is juist verantwoord in de WNT-bijlage

Geen controlebevindingen in de WNT-verantwoording 2023

Als onderdeel van onze controle hebben wij de naleving van de Wet normering topinkomens ('WNT') gecontroleerd. Uit onze controle blijken geen bevindingen. Op grond van de wet zijn de griffier en de gemeentesecretaris aangewezen als topfunctionaris. Hun bezoldiging is juist en volledig verantwoord in de bijlage WNT in uw jaarstukken.

Wilt u meer weten over de WNT? Kijkt u dan op: <https://www.topinkomens.nl>.

Bijlage WNT

U hebt twee topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening 2023.

De topfunctionarissen zijn allen in loondienst.

U hebt in 2023 geen ontslagvergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd.

De WNT is in 2023 beperkt gewijzigd

In 2023 is er voor de WNT weinig gewijzigd ten opzichte van 2022. Wel zijn de bedragen geïndexeerd op basis van de loonontwikkeling in de sector overheid. De wettelijke maximale bezoldiging voor topfunctionarissen is aangepast van €216.000 in 2022 naar €223.000 in 2023.

De aandachtspunten voor de WNT-verantwoording 2023 uitgelicht

Daarnaast waren de volgende aandachtspunten mogelijk relevant voor de WNT-verantwoording 2023 van de provincie Utrecht:

- Als een van de topfunctionarissen ook nog een bezoldiging op andere gronden dan de topfunctie krijgt, dan had er mogelijk een extra overzicht in de WNT-verantwoording opgenomen moeten worden. Voor de provincie Utrecht is dit niet van toepassing gebleken.
- Als de provincie niet-topfunctionarissen in dienst zou hebben die in 2023 méér bezoldiging ontvingen dan hun deeltijdfactor maal €223.000, dan hadden deze (op functie) als 'overige functionarissen' in de WNT-verantwoording opgenomen moeten worden. Voor de provincie Utrecht is dit niet van toepassing gebleken.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, onderdelen n en o, Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, en of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Materialiteit
- Wet normering topinkomens
- Verhoogde risico's**
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

Verhoogde risico's

Bij de uitvoering van de werkzaamheden ten aanzien van de verhoogde risico's hebben we geen uitzonderingen of aanwijzingen van frauduleuze activiteiten opgemerkt

In onderstaande tabel geven wij een samenvatting van de bevindingen van verrichte werkzaamheden met betrekking tot de significante en hogere-normale risico's die in ons auditplan zijn vastgesteld.

Ten opzichte van ons auditplan hebben wij geen nieuwe risico's geïdentificeerd.

Risico	Uitkomst controlewerkzaamheden	Risiconiveau
Managementbeïnvloeding: het doorbreken van interne beheersingsmaatregelen door het college c.q. het management	Het doorbreken van beheersingsmaatregelen door het college c.q. management is op basis van de controlestandaarden altijd een significant risico. Interne beheersingsmaatregelen, ongeacht hoe goed in opzet en bestaan, kunnen risico's van materiële onjuistheden in de jaarrekeningen slechts beperken, en niet volledig afdekken, wegens de inherente beperkingen van interne beheersingsmaatregelen. We hebben een data-analyse uitgevoerd op (handmatige) boekingen 2023 voor de provincie Utrecht. We hebben uit hoofde van deze test geen ongebruikelijke transacties geconstateerd.	 Normaal Significant
Niet naleven van (Europese) aanbestedingsrichtlijnen: is niet juist of volledig toegelicht in de rechtmatigheidsverantwoording.	De aanbestedingsrichtlijnen zijn complex. Wij hebben de controle op de naleving van de aanbestedingswet uitgevoerd met behulp van de door de provincie opgestelde spendanalyse en zelfstandige deelwaarnemingen. Daarnaast hebben we de gevolgen van eventuele fouten en onduidelijkheden op de rechtmatigheidsverantwoording en toelichtingen gecontroleerd.	 Normaal Significant
Aangaan van inkoopcontracten: het risico dat inkoopcontracten worden gegund aan bevriende partijen, dan wel sprake is van omkoping om een contract te verkrijgen (met het risico op belangenverstrengeling en kickbacks).	Dit risico rondom mogelijke gunning aan bevriende partijen is doorgaans bij gemeenten en provincies een verhoogd risico. Dit komt omdat gemeenten en provincies zaken doen met een veelvoud aan leveranciers met ook nog een grote diversiteit aan inkoop van goederen en diensten. Wij hebben de controle op de naleving van de aanbestedingswet uitgevoerd met behulp van de door de provincie opgestelde spendanalyse en zelfstandige deelwaarnemingen. Bij deelwaarnemingen hebben we specifiek gecontroleerd of er meerdere medewerkers betrokken zijn geweest bij de aanbestedingen. Daarnaast hebben we gecontroleerd of de inkoop een objectieve gunningsprocedure hebben doorlopen. We hebben specifiek ook aandacht besteed aan meerwerk voor 'werken'. Daarbij hebben we via risicogerichte deelwaarnemingen vastgesteld dat de juiste personen betrokken zijn geweest in het autoriseren van het meerwerk, tevens hebben we vastgesteld dat de prestatielevering is gecontroleerd en gedocumenteerd door de provincie.	 Normaal Significant

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Materialiteit
- Wet normering topinkomens
- Verhoogde risico's**
- Communicatie
- Verantwoordelijkheden

Verhoogde risico's

Risico	Uitkomst controlewerkzaamheden	Risiconiveau
Het risico op onvolledige verwerking van de materiële vaste activa als gevolg van complexe inrichting van de activa-administratie	<p>Wij hebben de volledigheid van de materiële vaste activa gegevensgericht gecontroleerd. De volgende elementen hebben hierbij verhoogde aandacht gekregen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zijn alle investeringen die aan de activeringsvereisten voldoen ook daadwerkelijk geactiveerd, dit ook in relatie tot de activering van WBS-elementen waar primair kosten voor de exploitatie in worden verwerkt. Sluiten de activastaten en de kredietoverzichten aan op de begroting en de financiële administratie (met name op het aspect volledigheid). <p>Wij hebben in de uitvoering geen bijzonderheden geconstateerd. Met de verrichte werkzaamheden is voldoende opvolging gegeven aan het geconstateerde risico. Opgemerkt moet worden dat de aansluitingen en het opmaken van het activaregister en detaillijsten tijdsintensief is. Hiermee blijft dit een aandachtspunt voor de organisatie. Met het nieuwe financieel systeem zou dit ondervangen moeten worden.</p>	 <p>Normaal Significant</p>
Het risico op een onjuiste verwerking van overlopende passiva	<p>Wij hebben de juistheid van de overlopende passiva gegevensgericht gecontroleerd, door middel van het uitvoeren van detailwerkzaamheden op de juistheid en de achterliggende documentatie en inschatting van de opgenomen overlopende passiva. Hieruit zijn geen bijzonderheden naar voren gekomen.</p>	 <p>Normaal Significant</p>

- Aanbiedingsbrief
- Onze kernboodschappen
- Onze conclusies
- Uitkomsten controle 2023
- Jaarverslag
- Speerpunten
- Vooruitblik
- Onze samenwerking
- Bijlagen
- SiSa
- Materialiteit
- Wet normering topinkomens
- Verhoogde risico's
- Communicatie**
- Verantwoordelijkheden

Communicatie

Update over onze communicatie met u

Vereiste communicatie op grond van controlestandaarden	Auditplan	Rapportage interim-bevindingen	Accountantsverslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant	●		
Bevestiging van de onafhankelijkheid van PwC	●		●
De zaken die zijn aangemerkt als kernpunten van de controle	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet naleven van wet- en regelgeving			●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het college c.q. management			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.			●
Standpunt van de accountant over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op het financiële verslaggevingsproces			●
Niet-gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de provincie			●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's		●	●

Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden van het college en Provinciale Staten met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheden van het college c.q. management

Deze bestaan uit:

- het identificeren en monitoren van de wet- en regelgeving die van toepassing is op de provincie en zorgen voor volledigheid ervan;
- het uitvoeren van een risicobeoordeling die expliciet het risico op fraude omvat, door een analyse van prikkels en druk, kansen, en gedrag en rationalisatie, en het risico van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het opstellen en uitvoeren van programma's en beheersingsmaatregelen ter preventie, ontmoediging en opsporing van fraude (fraudebestrijdingsprogramma's) en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het waarborgen dat de cultuur en de omgeving van de provincie integer zijn en ethisch gedrag bevorderen;
- ervoor zorgen dat de activiteiten van de provincie worden uitgevoerd conform de bepalingen van wet- en regelgeving, inclusief het voldoen aan de wet- en regelgeving waarin de vaststelling van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening wordt geregeld;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van het college c.q. management wordt gebracht.

De verantwoordelijkheden van degenen die zijn belast met toezicht (Provinciale Staten)

Deze bestaan uit:

- het versterken van een cultuur van integriteit en ethisch gedrag door middel van actief toezicht;
- het beoordelen van de vaststelling van frauderisico's door het college c.q. management en niet-naleving van wet- en regelgeving, het nemen van passende maatregelen en het zorgen voor een juiste *tone at the top*;
- het waarborgen dat het college c.q. management passende maatregelen nemen om fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te ontmoedigen en te voorkomen, voor een betere bescherming van medewerkers en andere belanghebbenden;
- het onderzoeken van iedere vermeende of vermoede misstand die onder de aandacht van Provinciale Staten wordt gebracht;
- het aannemen van een kritische houding ten opzichte van het college c.q. management op het gebied van niet-gebruikelijke transacties met verbonden partijen.

Verantwoordelijkheden

Overzicht van verantwoordelijkheden van ons als accountant met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheid van de accountant

Deze bestaat uit:

- het plannen en uitvoeren van de controle om een redelijke zekerheid te krijgen dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat, hetzij door fraude of door fouten;
- het beoordelen of de programma's en de interne beheersingsmaatregelen van de provincie, waarmee geïdentificeerde risico's van materiële fouten als gevolg van fraude en van niet-naleving van wet- en regelgeving worden aangepakt, op de juiste wijze zijn opgezet en worden uitgevoerd;
- het evalueren van het proces dat het college c.q. management hanteert voor het beoordelen van de doeltreffendheid van de programma's en interne beheersingsmaatregelen in verband met fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het evalueren van iedere fraude door het college c.q. management en het effect op de beheersingsomgeving;
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

Onze doelstellingen met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving in de context van onze controle van de jaarrekening

Deze zijn als volgt:

- het vaststellen en beoordelen van het risico van materiële onjuistheden in de jaarrekening als gevolg van fraude en als gevolg van niet-naleving van wet- en regelgeving;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de beoordeelde risico's van materiële onjuistheden als gevolg van fraude, door een gepaste controleaanpak te ontwerpen en te implementeren;
- het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie met betrekking tot de naleving van de bepalingen van die wet- en regelgeving waarvan algemeen wordt erkend dat ze directe gevolgen hebben voor de bepaling van materiële bedragen en toelichtingen in de jaarrekening; en
- het adequaat reageren op tijdens de controle geconstateerde (vermoede) fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.